Topluma Mercek Tut

MERCEK
SOSYOLOJİ GAZETESİ

SAYI #2 • TEMMUZ 2026

Yazıyor! Yazıyor!

Alice kendi kendine düşüncelere dalmışken birden yanından pembe gözlü bir tavşan geçti. Tavşan, cebinden çıkardığı köstekli saatine bakarak "Çok geç kaldım! Çok geç kaldım!" dedi ve koşmaya devam etti. Alice, tavşanın bu halini hiç garipsemeden onu takip etti. Tavşanın peşinden bir tavşan deliğinin içinde kendisini düşerken buldu.

Lewis Carroll'ın meşhur Alice Harikalar Diyarı adlı hikâyesi böyle başlar. Bugün modern insanın hâli de Alice'e benzemektedir. Modern insan zamanı kovalarken kapitalizm deliğinden yuvarlanmaktadır.

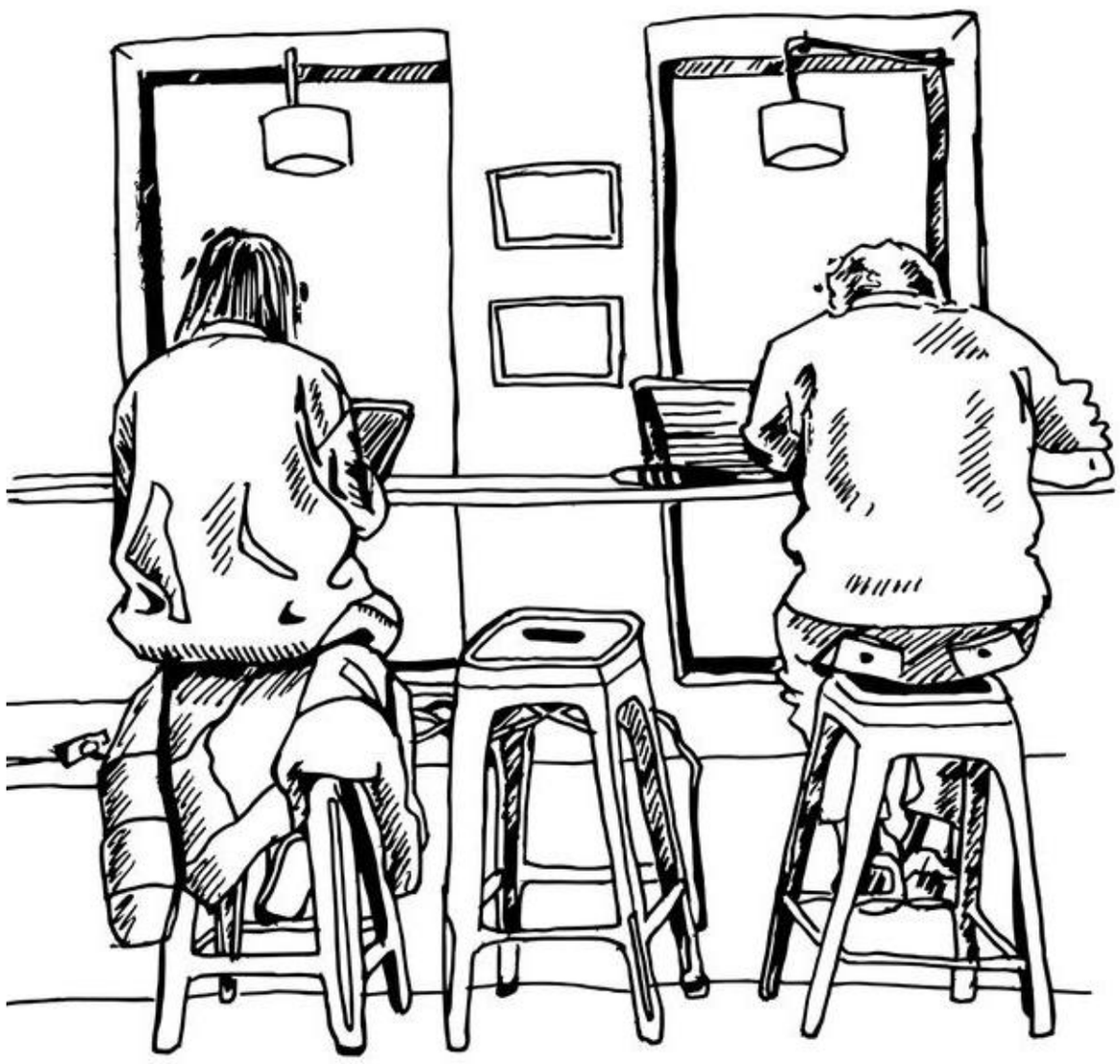

Saati pusulası haline getiren insan, yönünü kaybetmiş ve bitmek bilmez bir düşüşün içinde yol almaktadır.

Carroll'ın hikâyesinde Alice, tavşan deliğinden dibe doğru yuvarlanırken kuyunun mu derin olduğunu yoksa kendisinin mi yavaş düştüğünü ayırt edemeyecek hâle gelir. Etrafındakileri inceleyebilecek kadar hızı vardır; ancak bu eşyaların hepsini ıskalamaktadır.

Gerçekten de bugün içinde sürüklendiğimiz kuyu mu daha derin, bitmek bilmeyen bu düşüşte etrafımızdaki şeyler mi hızla yitip gitmekte, yoksa artık zaman algımız mı bozuldu?

Byung-Chul Han "Zamanın Kokusu" adlı eserinde hız çağının artık geride kaldığını bugünün sorunun zaman algısının bozulması yani diskroni olduğunu söyler.

"...bu zamansal bozulma, zamanın adeta dönüp durmasına yol açıyor. Hayatın hızlandığı hissi, amaçsızca dönüp duran zamanın yol açtığı bir duygu aslında."

Zamanın Kokusu, Byung-Chul Han

Peki zaman hızlanmadıysa ve hâlâ aynı akıştaysa bize böyle hızlanmış hissettiren nedir? Bu sorunun birden fazla yanıtı var. Diskroninin açığa çıkma şekillerinin; seçtiğimiz kelimelerden, kullandığımız teknolojiye dek farklı boyutları bulunuyor. Biz bu sayıda birkaç yanıt bulduk.

Kaleminin ve kelamının ruhuyla zamanı aşan iki önemli arif Hüsamettin Arslan ve Cemil Meriç'i ağırladık. Bu iki isme tanıklık etmiş, yaşayan değerli çınarlarımızdan Ümit Meriç ile gerçekleştirdiğimiz derin sohbet sizleri bekliyor.

Zaman temasını öne çıkaran yazılarımızın yanı sıra güncel sorunlara mercek tutarken geçmişi ve geleceği mezcettiğimiz özel bir dosya hazırladık.

Unutmayalım ki pusula saatten önce icat edilmiştir çünkü hayatta nereye doğru yürüdüğümüz, o yolda ne kadar zaman harcadığımızdan her zaman daha önemlidir. Zamanın hızlanmasına meydan okuyanlara, bu düşüş içinde yönünü yeniden bulduracak bir pusula olmasını hedeflediğimiz Mercek Gazetesi'nin ikinci sayısıyla huzurlarınızdayız.

Okurken saate bakmayı unutmanız dileğiyle,
keyifli okumalar!

> ***"Bir kitaba başladığınız zaman, sonunda ne diyeceğinizi biliyorsanız, bunu yazma cesaretine sahip olacağınızı düşünür müsünüz?***
>
> ***Yazma konusunda veya bir aşk ilişkisinde geçerli olan, yaşam için de geçerlidir.***
>
> ***Oyun, ancak sonunda ne olacağını bilmediğimiz zaman oynamaya değer olur."***
>
> **Kendini Bilmek — M. Foucault**

Hocasının Merceğinden Hüsamettin Arslan : *"Sessiz Bir Yanardağ"*

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümü hocalarımızın hocası **Hüsamettin Arslan**'ı bu kez de hocası **Ümit Meriç**'e sorduk. Ümit Meriç ile gerçekleştirdiğimiz bu samimi röportajda Hüsamettin Arslan'a hocasının merceğinden bakıyoruz.

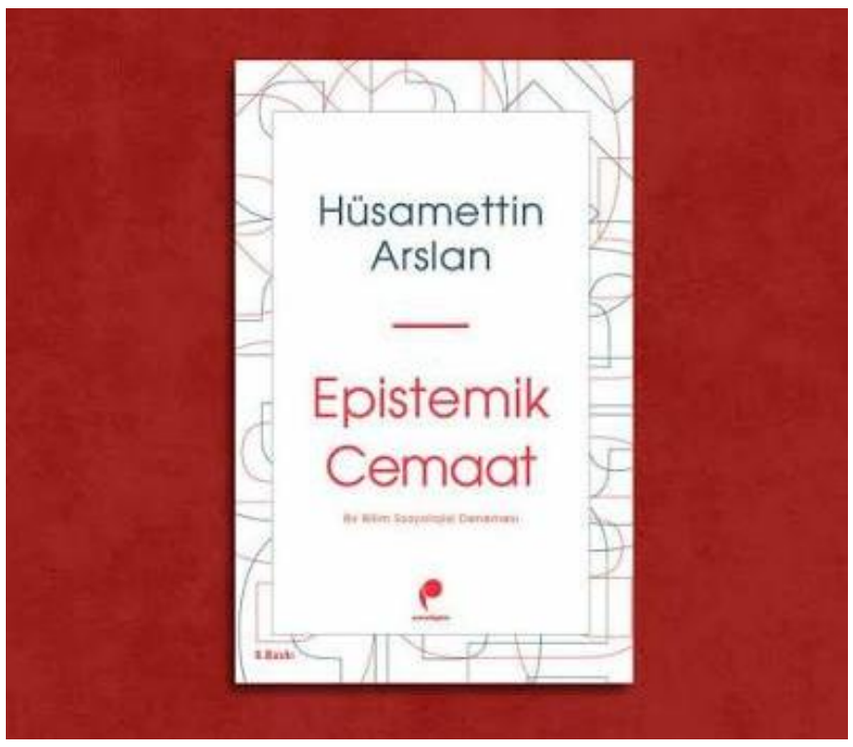
Hüsamettin Arslan'ı bir kelime ile tanımlayacak olsanız, onun entelektüel yönünü nasıl tnaımlardınız?

Hüsamettin Arslan **"yanardağ"** gibidir. Magmayı alıyor; annesinden, babasından, köklerinden alıyor, yeryüzüne çıkıyor ama yeryüzünde duramıyor, yanardağ patlıyor onda. Lavlarla da etrafa gözüken dünyanın gerçek dünyamız olmadığını bağırıyor. Onun **"Epistemik Cemaat"** doktora tezi, aslında Türkiye'deki epistemik kirlenmenin yol açtığı epistemik kargaşa ve bunalımı temizlemek isteyen bir sessiz yanardağdır. Özellikle pozitivist cemaat ile epistemik olarak Osmanlı'dan Türkiye'ye geçişte yaşanan kırılmayı ortaya koyarak tezi ile çok önemli bir açılım yaptı.

Epistemik Cemaat doktora tezinin danışmanlığını yapmak sizin için ne ifade ediyor? Bu çalışmada sizin kendi entelektüel arayışınız ile Arslan'ın arayışı hangi noktada kesişti?

Küçük odasında, tezini savunma kararlılığı içinde olan Hüsamettin Arslan'a neden "Tezinizi benimle yapmanızı istiyorum ve sizi kabul ediyorum" dediğim birçokları tarafından ancak yıllar geçtikten sonra anlaşıldı. Çünkü ben de kendi magmamı fışkırtmıştım; o odada başlayan süreç, benim 1999 depreminden sonra başımı örtmemle ve en yakın arkadaşlarımın benden uzaklaşmasıyla sonuçlanan en büyük patlamama, yani üniversite kapısında bekleyen başörtülülerin safına sessizce geçmeme kadar uzandı. İkimiz de o dar odada aynı kaderi ve dışlanmayı göze alarak yola çıkmıştık.

Siz söyleyin, Arslan'ın doktorasını yöneten hoca gerçekten de benden başka kim olabilirdi ki? Ben de Cemil Meriç'in 11 bin ciltlik Fransızca kütüphanesinden Yeni Camii avlusundaki peygamber kıssalarını anlatan çocuk kitaplarına gitmiş, Kösemihal'in bana bıraktığı Amfi 3'teki kürsüsünden Sahaflar Şeyhi Muzaffer Ozak'ın dükkanına ikindi namazını Beyazıt Camii'nde kılarak koşmamış mıydım... Genç bir asistanken ben de Auguste Comte'un Pozitif Felsefe Dersleri'nin ilk üçünü tercüme etmiş bir 'günahkâr' idim. Hüsamettin Arslan'ın bu anti-pozitivist çalışması, benim için de önemli bir uyarı mahiyetinde oldu. Doktora tezimde Cevdet Paşa ile düşünce kıblesi değişen bir arayan olarak benim düşünce dünyam için de sağlam bir payanda sağlıyordu.

Arslan'ın "Epistemik Cemaat"i yazarken Batı düşüncesiyle kurduğu ilişkideki o özgün müttefik arayışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hüsamettin Arslan'ın, sahte ve taşıma bir pozitivizmin yerine Batı'nın yaralı bilinçlerinden kendine müttefik araması çok doğaldır. Çünkü o da **"yaralı bir bilinç"**ti. Kendisine müttefik olarak Batı üniversitelerinin kadife cübbeli, bol şeref madalyalı profesörlerinden gönül dostu bulamazdı. Bilim denilen devasa kurumun sosyolojik açıdan nasıl ele alınabileceği gibi esaslı bir sorudan hareket etti. O, Türkiye'nin ismini duyduğu ama derinlemesine bilmediği Edmond Burke, Descartes, Heidegger, Borges, Thomas Kuhn ve Michel Foucault gibi isimleri Paradigma Yayınları ile gerçek kimlikleriyle müttefikimiz kıldı. Sahte bir Batıcılık yerine, Batı'nın kendi içindeki büyük ihtilafları ve sınırları bize gösterdi.

Arslan'ın yaralı bilinç olduğunu ifade ettiniz; tıpkı Arslan gibi bu topraklardaki aydınların bilinç yaralanmasını nasıl yorumlarsınız?

Türkiye gerçekten büyük bir düşünce kırılması yaşıyor, yaşadı, bir süre daha yaşayacak. Bu toprakların yetiştirdiği büyük zekâların XIX. asırdan itibaren içine düştükleri bu müthiş kırılmayı ben de kendi çapımda yaşadım. Fakat, Hüsamettin Arslan'ın Türkiye'ye getirmiş olduğu mesajı birkaç kelimede özetlemek gerekirse, Epistemik Cemaat kitabını ithaf ettiği isimler arasında yer alan annesi için kullandığı çok özel bir tabir var: **'Kitabımı klasik İslâmî epistemik cemaat içinde kalan ve varolma mücadelesi veren anneme.'** 'Bu kelimelerin altını tekrar çiziyorum. Bu mücadeleyi sadece Arslan'ın ümmi denen, ümmi bir peygamberin ümmeti olan annesi için değil, aslında bütün Türkiye için kullanabiliriz. Şu anda Türkiye İslâmî bir epistemik cemaat içinde olmanın mücadelesini veriyor ve bir sancı çekiyor.

Bu sancı öyle büyüktür ki, insanı Albert Camus'nün dediği gibi **"Ya inanacaksınız ya intihar edeceksiniz"** noktasına getirir. Ziya Gökalp bu kırılma yüzünden kafasında bir kurşunla yaşadı. Ben de iki yıl boyunca öyle büyük bir ruhî bunalım yaşadım ki, intihar edeceğim bir gecenin sabahında Ezan-ı Muhammediye ile kendime geldim. İşte aydının sancısı, bu topraklarda intihar eşiğinden secdeye dönerek kendini bulma sancısıdır.

Hocası olarak Hüsamettin Arslan'ın öğrencilik yıllarını düşündüğünüzde, bugün iz bırakacak bir entelektüele dönüşeceğini tahmin eder miydiniz?

O, üniversiteyi bitirdikten sonra babamı ziyarete gelen kabiliyetli bir öğrenci, talebe idi. Dolayısıyla kendisini üniversitemize gelmeden önce kendi evimizde tanımış ve saygı duymuştum şahsiyetine. Zira standart, fabrikadan çıkan bir ürün değil; sorgulayan, araştıran ve sorularını da bazen zehirli oklarla atan bir zekâydı. Bu özelliği hoşuma gitti ve odama geldiğinde kendisini bu özelliğine binâen doktorama kabul ettim.

Son olarak tüm bu sarsıcı dönüşümler ışığında, sizin dünyanızda hakiki entelektüel kimdir ve hangi vasıflara sahiptir?

Cemil Meriç ve Hüsamettin Arslan'ı ülkemizdeki epistemik kirlenmeyi temizleme yolunda birisi bir hoca öbürü onu anlayan bir talebe olarak, Sokrates ve Eflatun gibi diyelim, düşünce kıblesini bulmuş farklı iki nesilden ama aynı köklerden beslenen iki insan olduğunu söyleyebilirim.

Benim için dünyadaki hakiki entelektüel, Kültürden İrfana kitabının da ifade ettiği gibi dünya kültürüne sahip olan ama kendi irfanını içselleştirmiş olan kişidir. Bu manada entelektüel kelimesini fazla Batılı koktuğundan sevmiyorum. O açıdan "**irfan**" ve "**arif**" kelimelerini tercih ediyorum.

Elbette ki ilmî manada ülkemizin arifi de 19. asırdan, yakından tanıma şansı da bulduğum Cevdet Paşa'dır. Kendi tarihinin, kendi hâlinin ve istikbâlinin bilincindedir.

20. yüzyıldan örnek olarak da ilk örnek benim için babam Cemil Meriç'tir. O, kendi irfanında sabitkadem kalarak bütün dünya kültürlerini dolaşmıştır. Onun Türkiye'de Batıcılığın bütün daraları toplayıp dibe battığı sırada Hint edebiyatı ile meşgul olmuş olması, dikkatini dünyanın diğer kültür ve irfan bölgelerine çekmiş olması ülkemizin düşünce tarihi açısından bir kırılma noktasıdır.

Sosyalizmin, daha doğrusu Marksizmin hükümferma olduğu bir dönemde ise sosyalizm tarihinde bir isimler zincirinin hâkim olduğunu ülkemize haykırmıştır. Saint Simon'u kaleme almıştır, ilk sosyolog ilk sosyalist olarak. Benim de Batı düşünce tarihi üzerindeki çalışmalarımdan sonra dikkatimi Cevdet Paşa'nın kendi tarihimize, kendi ümranımıza, irfan dünyamıza çekmiş olmasından sonra ben de Batı dışındaki medeniyetlere babamın arkasından giderek saygı duydum ve bu maksatla Japonya'da sosyolojiden üniversitede bahseden ilk kişi oldum.

Siyah bir kadın sosyolojisi üzerinde öğrencilerimin dikkatini kara kıtaya çektim, ve son olarak da Sosyolojik Düşünce Atlası adlı kitabımın ilk bölümünü Konfüçyüs ile başlattım.

Konfüçyüs 2600 yıllık bir şahsiyet; ölmeyen, öldürülemeyen ve Marx'ın dahi öldüremediği bir şahsiyet Çin'de. Hindistan'a gelince Kautilya adlı bir mütefekkirleri var, İsa'dan önce 4. ya da 5. yüzyılda yaşamış olan Kautilya, Asya'nın Machiavelli'si olarak nitelendiriliyor. Görüldüğü üzere sosyal düşünce tarihi; 19. asırda ihtilallerden sonra altüst olan Avrupa toplumlarının dengelerini bulmak için aradıkları bir ilim olmanın çok ötesinde, çok daha eski tarihlerde toplumsal düzenin bozulmadan hâkim olması için belli esaslara dayalı sosyal teoriler üreten ve belki de Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilmeyen ama peygamber olan büyük Asyalı şahsiyetler tarafından temelleri atılmış bir alandır. Bu anlamda Konfüçyüs ve Kautilya dünya çapında iki isimdir.

Aynı şekilde konuyu biraz ilerletirsek Türk tarihinde de bir Nizamülmülk'ün, Farabi'nin ve İslam tarihinde de bir İbn-i Haldun'un sosyal düşünce konusunda Avrupa'nın sorunlarına cevap vermek için gayret edip bir türlü de bulamayan sosyolojinin tersine çok daha binlerce yıl önceden başlayarak toplumsal düzeni sağlayan ilkeleri vazetmiş olan düşünürler var. Aslında peygamberler de bunun öncüleri pek tabii ki.

Ve fikir adamları da onların izinden giden kişiler. Bu manada Farabi'nin Medinetü'l-Fazıla'sında ideal devlet adamı, yönetici olarak saydığı vasıflar var. Şöyle bir ifadesi var Farabi'nin, diyor ki:

"Bu vasıfların hepsi sadece Hz. Muhammed'de (sav) bulunur, diğer yöneticiler ise Hz Muhammed'in sosyal hayatı düzenleyen bir devlet adamı, reformatör olarak sahip olduğu vasıflara ne kadar yaklaşırlarsa o kadar mükemmel bir devlet idaresi kurulmuş olur."

Bu açıdan sosyolojinin, sosyal düşünce tarihinin kurulmasını daima Batı'dan alıp dünyanın diğer coğrafyalarında, çok daha eski tarihlerde yaşamış olan, peygamber varisi olan âlim ve ariflerde aramak lazımdır.

Prof.Dr. Ümit MERİÇ

ŞEHRİ ŞEFKATLE VE ONUNLA HEMHAL OLARAK YENİDEN OKUMAK

*Sosyolojinin asıl vazifesi, görünenin ardındaki manayı, sessizliğin içindeki derin sızıyı ve mekanın ruhuna sinmiş insani örüntüleri anlamlandırmaktır. Bir şehre baktığımızda sadece yükselen beton kütleleri mi görürüz, yoksa bu fiziksel kabuğun altında sürekli devinen, bazen dışlanan, bazen de kucaklanan hayatları mı? Sosyoloji, bize kenti sadece taş ve topraktan ibaret bir yapı olarak değil, bir **"vicdan atlası"** olarak okuma imkânı sunar. Mercek'in bu yeni sayısında, dikkatimizi şehrin parıltılı vitrinlerinden ziyade, o vitrinlerin gölgesinde kalanlara; yani şehrin **"sessiz çoğunluğuna"** çevirmek istiyoruz. Bir akademisyen ve şehir plancısı olarak, şehri sadece teknik bir planlama nesnesi değil, bir **"merhamet mekânı"** olarak yeniden inşa etmenin hayatiyetine inanıyorum.*

Batı'nın "Özgürlük" İllüzyonu: And İçenlerin Şehri

Batı'nın kent tasavvurunu anlamak için Ortaçağ'ın o meşhur düsturuna geri dönmek gerekir: "Stadtluft macht frei" yani "Şehir havası özgür kılar". Ancak bu özgürlük, modern zihinlerin tahayyül ettiği gibi kapsayıcı bir hak değildir. Bu, kentin kapısından girerken "and içerek" topluluğa kabul edilen, mülkiyet sahibi, eli silah tutan ve üretim kapasitesi olan yetişkin erkeğe mahsus bir imtiyazdır. Batı'nın şehir kurgusu, en başından itibaren bu "tek tip" ve "muktedir" insan modelini esas almış; kadını, çocuğu, yaşlıyı, fiziksel engeli olanı ve yabancıyı/göçmeni sistemin işleyişini yavaşlatan, verimliliği düşüren birer "ayrıntı" olarak kodlamıştır.

*Bu dışlayıcı zihniyetin en karanlık tezahürü, Sanayi Devrimi dönemi İngiltere'sinde karşımıza çıkar. 1834 Yoksulluk Yasası ile kurumsallaşan **"Workhouse" (Düşkünler Evi)** modeli, çalışamayacak durumda olan bağımlı nüfusu şehrin çeperlerinde, adeta birer hapishane nizamında tecrit etmiştir. Bu yapılar, yoksulluğu bir suç, çalışamamayı ise bir kusur olarak gören kapitalist aklın ürünüdür. Aileler parçalanarak, yaşlılar ve çocuklar ağır ve onur kırıcı şartlar altında, toplumun "temiz" ve "verimli" alanlarından uzak tutulmuştur. Kapitalist rasyonalite; yaşlıyı, yetimi ve engelliyi üretim sürecini yavaşlatan birer pürüz olarak görmüş, bu insanları kentin verimli alanlarından söküp alarak onur kırıcı şartlarda bir araya toplamıştır. Böylece şehir, sadece "muktedir ve üretken" olanın hızlı ritmine göre ayarlanmış; zayıflık ve bağımlılık ise sistemin dışına itilerek cezalandırılmıştır.*

Cezasız Bir Tutsaklık: Şehrin Engel Parkurları ve Barınmanın Metalaşması

Bugünün şehirleri; tam zamanlı çalışan, fiziksel engeli bulunmayan o "ideal" prototipin konforunu maksimize etmek üzere tasarlanır. Bu durum, "yeniden üretim" dediğimiz; yani çocuk bakımını, yaşlı hürmetini ve ev işlerini üstlenerek hayatın devamlılığını sağlayanların dünyasını labirentlere hapseder. Sabah dokuz akşam beş çalışan bir ofis işçisinin doğrusal rotasına göre ayarlanan toplu taşıma sistemleri, pusetle gezen bir annenin veya tekerlekli sandalyedeki bir engellinin çok duraklı, karmaşık ve meşakkatli dünyasına cevap vermez. Bir bebek arabasıyla metroya binmeye çalışmak şehri bu gruplar için bir "engel parkuruna" dönüştürürken, en temel ve kutsal hak olan "barınma" da bu kurgudan nasibini alır.

Mahrem bir alan ve sığınak olması gereken "ev", kapitalist çarklar arasında salt bir "meta" haline gelmiştir. Batı'da apartman sistemi başlangıçta bir sosyal konut çözümü olarak ortaya çıkarken; bizim gibi hızlı ve kültürüne ters bir dönüşüm yaşayan ülkelerde birer "şehircilik biçimine" dönüşmüştür. Bu dönüşüm, medeniyetimizin geniş ve şefkatli aile yapısını daracık, kutu kutu betonarme yapılara hapsetmiştir. Önce çekirdek aileye, ardından "atomize" olmuş tekil birey hanelerine yönlendirilen bu kurgu, bugün karşımıza "1+0" stüdyo dairelerin soğukluğuyla çıkmaktadır. İnsan, kendi mahreminde bile yalnızlaşmış; komşusundan bihaber, gökyüzünden kopuk, dikey hücrelere mahkûm edilmiştir.

***Oysa bizim medeniyet tasavvurumuzda** "mekân", insanın ruhunu terbiye eden ve ona eşlik eden bir "arkadaş" gibidir. 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'u ziyaret eden Batılı seyyahların notları, bugünün ruhsuz kentlerine ders verecek muazzam bir sosyolojik kaynak niteliğindedir. Seyyahlar, İstanbul'un dar ama samimi sokaklarında gezerken büyük bir şaşkınlıkla; babaların kız çocuklarının elinden sımsıkı tuttuğunu, onlarla konuşmak veya bir çiçeği göstermek için hiç erinmeden diz çöküp çocuklarının boyuna indiğini, onlarla göz göze gelerek derin bir şefkatle hemhal olduklarını anlatırlar. Bu sahneler, şehre asıl ruhunu veren şeyin sadece mimari zarafet değil, insani ilişkilerin yoğunluğu ve karşılıklı merhamet olduğunun kanıtıdır. Bizim şehirlerimizde mahalle; camisi, vakıf çeşmesi ve geniş sofalı evleriyle yaşlıyla çocuğun aynı manevi iklimde buluştuğu bir "müşterek" alandır.*

Genç Sosyologlara Çağrı: Sahadan Bihaber Olmanın Çıkmazı

Değerli genç meslektaşlarım, bugün Türkiye'de çok sayıda sosyoloji ve antropoloji bölümü var; ancak kurulduklarından bugüne ne yazık ki sahaya çıkan, sokağın nabzını tutan araştırmacı sayısı bir hayli az. Kendi coğrafyamızdan, kendi insanımızdan "bihaber" toplumsal projeler üretmekteyiz. Kendi ülkemizin kendine has kültürel ve mekânsal kodlarını yeterince bilmiyoruz. Peki neden sahada değiliz? Çünkü modern akademi, sosyoloğu toplumsal hakikatin "hemhal" olan bir parçası değil, steril bir sosyal laboratuvarda masa başı teknisyeni olarak kodlamış durumdadır. Batı'dan ithal edilen kuramsal şablonları, yerel gerçekliğe zorla giydirme kolaycılığı, sahanın öngörülemeyen zahmetinden kaçan bir konfor alanı yaratmıştır. Yerli kent kuramlarımız da bu nedenle var olamamıştır. Bir sosyoloğun Doğu'nun ayazını, Güney'in sıcağını ve Karadeniz'in nemini ciğerlerinde hissetmeden, insanıyla diz dize oturmadan toplumu anlayabileceği yanılsamasını anlamak mümkün değildir.

Kendi kültürel kodlarına yabancılaşmış, Anadolu'ya dokunmaktan imtina eden bir sosyoloji anlayışı, politikalara yön veremez.

Eğer gerçekten politikalara yön veren, çözüm üreten ve söz sahibi sosyologlar olmak istiyorsanız; masa başı kuramlarla boğuşmaktan sıyrılıp, sahayı çok iyi gözlemlemeniz, sahada nefes almanız ve sahadan kendi kuramlarınızı üretmeniz gerekiyor. Türkiye'nin her bir köşesini karış karış bilmeden, o bölgenin milli ve kültürel değerlerine uygun perspektifler kazanmadan üretilecek her politika eksik kalacaktır. Bizim; sahayı bilen, insanıyla hemhal olan ve oradan devşirdiği hikmeti bilimsel bir titizlikle harmanlayan sosyologlara her zamankinden daha çok ihtiyacımız var. Sosyoloji, kütüphanelerde değil; insanların diz dize oturduğu meydanlarda, 1+0 dairelerin yalnızlığında ve babaların çocuklarının boyuna indiği o şefkatli anlarda öğrenilir.

***Hakikate layık olmak için,** unvan veya kariyer kaygılarının ötesinde, büyük bir özveri ve sabırla mekanın ruhuna nüfuz etmek, insanımızın derdiyle bizzat yerinde yüzleşmek gerekir. Sizler şehre bakarken bütünü ıskalamadan, her bir parçadaki acıyı ve umudu hissetmelisiniz; bir park tasarlanırken oraya gidecek olan yaşlının yalnızlığını, bir kaldırım yapılırken engelli bir bireyin hareket özgürlüğünü, beton bloklar arasına sıkışmış bir çocuğun oyun hakkını hesaba katmak en temel mesleki sorumluluğunuzdur. Bugün bizim için en öncelikli ve ertelenemez görev, kuramsal tartışmaların ötesine geçip, sahanın gerçekliğiyle toplumsal meselelere doğrudan müdahale etmektir. Şehri anlamak, sadece fiziksel yapıları değil, o yapılar arasındaki insani bağları dert edinmektir; bu sorumluluk ise ancak kütüphanelerden çıkıp halkın içinde adaleti ve merhameti arayan etkin bir saha bilinciyle yerine getirilebilir.*

Prof.Dr. Yasemin Çakırer Özservet

Kutsal Anne ve Gri Zekâlılık

Anne, İslam geleneğinde ve tasavvufi düşüncede yaratıcının "Rahman" ve "Rahim" isimlerinin yeryüzündeki en somut tecellisidir. Çünkü annelik sadece kendi genlerini taşıyanı korumak değil, varlığın tamamına şefkatle nazar etmektir.

Annelik rahimde başlayan ama orada sonlanan bir süreçten ibaret değildir. Biyolojik annelik bir başlangıçtır ancak "annelik etmek" bunun çok ötesinde ve üstünde bir makamdır. Üstelik annelik etmek için doğuma uygun bir vücuda sahip olmanıza gerek yoktur. Anne, doğuran kadınlara denir ancak annelik edip de hiç çocuk sahibi ol(a)mamış milyonlarca kadın vardır.

Kimi zaman küçük kardeşlerine annelik eden bir abla, kimi zaman çocuk sahibi olamayacağını öğrenip de kucağını tüm sokağın kimsesizlerine açan bir kadın...

Bu şefkatin, merhametin, anneliğin sahibi olan kadınların muhatapları ise illa ki birer kız ya da oğlan çocuğu olmak zorunda değildir. Çünkü merhamet, rabbin bize verdiği ontolojik bir bağdır. İlahi bir tecelli olan bu bağ, ne bir insandan koparılıp alınabilir ne de hadsizlik edilip bir hayvana gösterildiği vakit sorgulanabilir hale gelir.

Bu tecelli, bir cinsiyetin tekeline hapsedilmiş ya da sadece doğum sancısına endekslenmiş bir lütuf değildir. "Rahim" ismi varlığı kuşatan, besleyen, koruyan ve her şeye yer açan o muazzam genişliği temsil eder. Dolayısıyla bir canlının açlığını dert edinen, kapısının önüne bir kap su bırakan her el aslında o ilahi merhamet sıfatının birer taşıyıcısıdır. İşte bu da "anne" ile "annelik"i ayırır.

Bir hayvanın yavrusuna duyduğu şefkatten bir insanın tanımadığı birine yardım etme isteğine kadar her şey, ilahi "Rahim" ırmağından sızan birer damladır.

Peki, bu damlanın insan dışında bir canlıya yöneldiğini görünce bir kısmımız neden irite oluyor? Neden evlat olarak gördüğümüz can bir insan olmadığı vakit merhametimiz teraziye konuluyor?

Ayaklarının altında cennet olan anne kimdir, diye sormak gerekir şimdi. Dokuz ay karnında bir can taşıyan mı, yoksa rahminde taşısın ya da taşımasın bir canın acısını da neşesini de kalbinde hissedip merhametle ona kol kanat geren mi? Ve yine sormak gerekir ardından: Şimdi anneliğin kutsallığını indirgeyen zihniyet hangisidir? Rabden kula emanet edilen merhametin gereği açığa çıkan annelik etme güdüsü, bir hayvana karşı ontolojik olarak gösterildiği vakit neden soruna dönüşür?

Kadim irfan bize der ki:

Cennet, merhametin bittiği yerde kaybolur.

Eğer ki bir kadın sokağın kuytusunda titreyen bir yavruya annelik ediyorsa, yaralı bulduğu tüylü çocuğa kol kanat geriyor ve ona yuva oluyorsa, canının yandığını anladığı vakit koşa koşa yanına giderken içinde bir korku ile "Kızım/Oğlum!" diye feryat ediyorsa o kadın aslında anneliğin en yüksek mertebesine, yani karşılıksız verici olmaya ulaşmıştır. Bunu "aile yapısını bozmak" olarak nitelemek hem İslam'ın özündeki o kuşatıcı merhameti idrak edememek hem de self-oryantalizmin zihinlere yerleştirdiği kutuplaştırıcı bakış açısına aldanmaktır nezdimde.

Bu bakış açısı kadını "doğurgan" olan ve "doğurgan olmayan" olarak iki kutba ayırırken. Verilen tepkiler de birbiri ile mukayese edilmemesi gerekirken hayvan ve çocuğu iki zıt kutba koyarak eşitler.

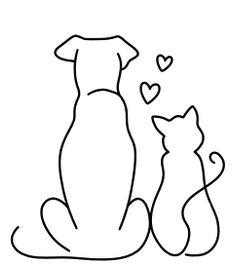

Oysa merhametten uzak belli kalıplara indirgenerek yapılan her tanım, tıpkı anneliğin doğurganlık tanımı içine hapsedilmesi gibi modernitenin şeylere isim koyarak onun özünde tahakküm kurmasıdır.

> "İndirgemecilik anneliğin özünü besleyen merhamet damarını kesmektir."

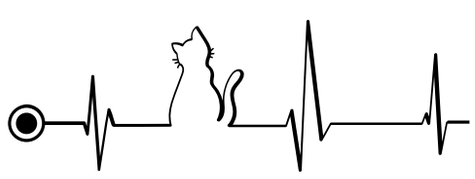
Bir kadının hayvana şefkat göstermesini ve fıtraten ona annelik etmeye başlamasını aile yapısına aykırı görüp, indirgemeciliğe hapsetmek o onuru var eden merhamet damarını kesmek demektir. Bir ailenin varlığını sürdürebilmesi için anneye ihtiyaç duyması gibi toplum da sürekliliğinin devamı için "annelik" vasfına ihtiyaç duyar.

Şimdi ise bir kadının bu duyguyu bir reklam karesinde sergilemesi, daha önemli meseleleri konuşup tartışması gereken kişilerce milli değerlere saldırı olarak lanse ediliyor.

Geçtiğimiz Anneler Günü reklamına gösterilen tüm bu tepkiler de artık kendi değerlerinin kendisine karşı bir silah olarak kullanıldığını dahi göremeyen sisli gri zekanın sonucudur. Burada reklamın markasını yahut ajansı korumak gibi bir gayem söz konusu değil. Aksine Batı kaynaklı gelen her şeyin karşısında siyahla beyaz kadar net bir çizgi çekmeye çalışırken kendi özünü reddeden bir tuzağa çekildiğini fark ettirmektir insanlarıma.

Bizler bugün Batının ürettiği her şeye zıt tepki koymaya çalışmaktan kendi özümüzdeki iyiye de güzele de düşman olma tuzağına düşmüş durumdayız. Toplumda rasyonalitenin dayattığı gibi her şeyin siyah ve beyaz kadar net olmadığını, farklı renklere alan tanıyan bir anlayışla toplumu kavramak gerektiğini yeniden hatırlamalıyız.

Ancak hayatlarımızda gri alana yer tanımazken zihinlerimiz ise aksine Batının bizi tanımlamasının baskısı altında puslanmış ve zekâlarımız grileşmiş durumda. İşte tam da bu puslu havada yönümüzü kaybetmemek ve grileşen zekalara özünü yeniden kazandırmak için şu kadim hakikati hatırlamakta fayda var:

Merhamet, bizlere sonsuz bir merhamet sahibi olan Allah tarafından verilmiş bir emanet ve hala insan kalabilmiş olanların kalbine vurulu bir mühürdür. Bu mühüre sahip çıkmaya ve o mührü çeşitli kılıflarla kırmayı deneyenlere karşı direnmeye devam edelim.

VINDEX

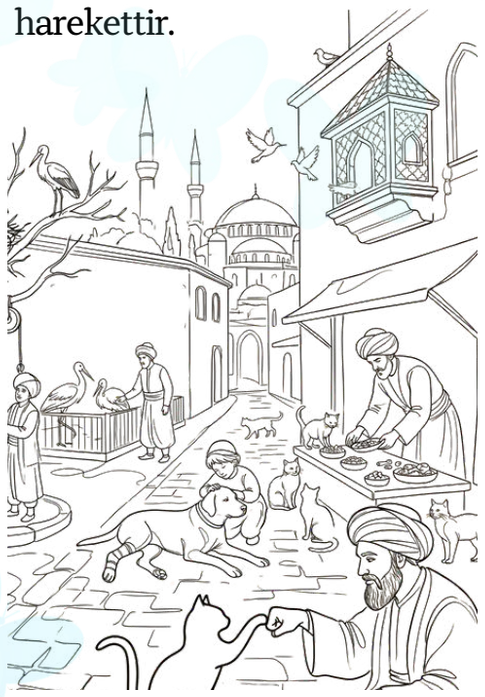
Osmanlı'da Tüylü Çocuklar

Osmanlı Döneminde hayvanlar için tüylü çocuklar gibi bir hitap bulunmayabilir ancak dilsiz kullar olarak hayvanlara gösterilen merhamet bugünün çocuklarına gösterilen özveriden daha azı değildi.

Zira vakıf medeniyetimizin kuşlar için hastane kuran, sahipsiz hayvanların beslenmesi için vasiyet bırakan bir derinlikten geldiğini görürüz.

Dünyanın ilk hayvan hastanesi olarak kabul gören, Bursa'da açılan Gurabahane-i Laklakan ve Osmanlı vakfiyelerindeki sahipsiz kedi ve köpeklerin beslenmesi için ayrılmış fonlar bu yaklaşımın en büyük kanıtıdır.

Osmanlı'da o dönemin insanı için bir canlıya annelik etmek aslında ilahi bir vazifeydi. Ancak onların temel ihtiyaçlarını karşılamanın yanı sıra, başlarını okşamanızla doyurduğunuz sevgi açlıkları içten gelen bir harekettir.

Bu ince düşünceye, şefkate sahip olmayanlar ise onların sağlığını ve aç karınları akıllarına bile düşürmez.

DİL İLE ZAMAN KAVRAYIŞIMIZ ARASINDAKİ DERİN BAĞ: GELİŞ

Amerikalı yazar Ted Chiang'ın 1998'de kaleme aldığı Story of Your Life isimli kısa bilim kurgu romanından uyarlanan Arrival (Geliş); klişeleşmiş dünya dışı varlık ve insan etkileşimi anlatılarından farklı olarak dil ve zaman arasındaki bağa vurgu yapar.

Gerçek İletişim Ötekinin Dünyasına Dahil Olabildiğinde Gerçekleşir

Hikâyenin ana karakteri dilbilimci Dr. Louise Banks, ordu tarafından Heptapodlarla iletişime geçmesi için görevlendirilir. İlk aşamada koruyucu kıyafetlerle uzak mesafeden iletişime geçmesi istenir. Louise bu iletişim şekli ile uzun süre daire şekillerini anlamlandıramaz. Alfabesi hiç tanıdık olmayan Heptapod dilini çözmenin güçlüğüyle boğuşurken kritik bir adım atar.

İletişimdeki engelleri ortadan kaldırır.

Koruyucu kıyafetlerden kurtulur. Muhatabına biraz daha yaklaşır ve aralarındaki iletişimi sağlayan perdeye dokunur. Bu adım Louise ile Heptapodlar arasında samimi bir diyalog başlatır. Louise önce sembollerin anlamını çözmeye başlar. Ardından Heptapodların dünyasını kavramaya ve nihayetinde kendi dünyasını, Heptapodlar gibi algılamaya başlar.

Kelimeler, mananın dilde mühürlenmiş hâlidir.

Dil, onu konuşan topluluğun kültürünü taşır. Bu sebeple bir dili konuşmak, o kültürün anlam mühürleriyle âlemi okumak anlamına gelir. Hikâyede Louise üzerinden tanıklık ettiğimiz, yeni kelimeler ile farkındalığın derinleşmesidir. Heptapodların dilini öğrenen Louise, kendini kaçınılmaza götürecek sonsuz olasılıktaki seçenekleri görmeye başlar. Bu, geleceği görme yetisinden ziyade zamanı artık doğrusal değil, döngüsel deneyimlemesinden kaynaklanır. Bir dünya krizini çözebilir ancak kendi hayat krizlerini çözemez. Isaac Asimov'un "Vakıf" adlı serisindeki Hari Seldon karakterinin deyişi ile ***"Kaçınılmaza giden sonsuz olasılık bulunur"*** ve Louise tüm seçimleriyle kendi kaçınılmazına doğru yol alır.

İşin aslı Louise bir yere ilerlemediğini, kendi kader döngüsünün içinde bulunduğunu fark etmiştir; gelecek, geçmiş veya şimdi hepsi birbirinin parçasıdır. Hayat ve zaman, Heptapodların sembolleri ve kelimelerini yazma şekilleri gibi döngüsel olarak tamamlanır. Başı son, sonu ise aynı zamanda başıdır.

Nokta (.) Bir Dilde Son Bir Dilde Başlangıç (ب)

Latin alfabesinde metin içi cümle sonlarını işaret eden nokta (.), İbn Arabî'nin harf sembolizminde (ب) B harfinin altında çokluğu ve yaratılmış tüm varlığı ifade eder. Arabî'ye göre, "**B harfi ile varlık zuhur etmiş, nokta ile ibadet eden edilenden ayrılmıştır.**"[1]

İmam Gazzâlî'nin "İhyâ-u Ulûmiddîn" adlı eserinde hiçliğe vurgu yapan bir kıssada, Şiblî'ye kim olduğunun sorulması üzerine verdiği şu yanıt manidardır: ***"Ben B (ب) harfinin altındaki noktayım."*** *Cümle aynı zamanda* Hz. Ali'nin (k.v.) "İlim bir nokta idi, onu cahiller çoğalttı" sözüne bir atıf niteliği taşır. Nokta hem hiçliktir hem de tüm âlemlerin bilgisi o noktada saklıdır.

İbn Arabî ve Harf Sembolizmi

İbn Arabî, harfler ile kelimeleri Yaratıcı ve varlık arasındaki ilişki üzerinden anlamlandırır. Allah'ın varlıkları yaratmasını, nefesle harflerin ve kelimelerin oluşmasına benzetir. Nitekim Allah kendi nefesinden her varlığı meydana getirirken harfler de insanın nefesi ile açığa çıkar. [2]

Benzer bir ifadeyi İbn Arabî'den yüzyıllar sonra Heidegger kullanır:

> **"DİL VARLIĞIN EVİDİR"**

Harflerin kavranış şekli, mahlukatın kavranışına, dolayısıyla zamanın algılanma şekline de etki eder. Fakat dil zamanı açıklarken yetersiz kalır. İbn Arabî de bu sınıra takılı kalmış âlimlerden bir tanesidir. Onun harf sembolizmini kullanma sebeplerinden biri de kelimelerin anlam sırlarının tam karşılığını veremeyecek olmasıdır.

Kelime Sembolizmi: Logogram

Geliş filminde görme imkânı bulduğumuz Heptapod dili, yazılış bakımından kelimelerin sembolikleşmiş hâlleridir.

Gelişmiş medeniyetlerin dillerinde az söz ile çok şey ifade etme icaz özelliği bulunur. Ted Chiang da eserinde Heptapodların dört boyutlu uzay-zaman algısını yansıtmak için benzer bir dili kurguluyor. Benzer örneklere Mısır hiyerogliflerinde rastlarız. Bu yazı geleneği "gözün" aydınlanma düşüncesi ile oküler-sentrizmin (göz merkezcilik) ana organı olarak gasp edilmesinden önceye dayanır. Sembolizm, sayfalarca yazı ile açıklanamayacak mecaz anlamın ilk bakışta muhataba aktarılmasına olanak tanır.

Zihin düşüncelerle yolunu bulur. Düşüncelerin izleyeceği yolun patikalarını ise kişinin konuştuğu dil belirler. Zaman algısı dilin müdahalesi ile çekim kipleri vasıtasıyla olur. Kelimelerin gelmiş, geldi, gelir, geliyor veya gelecek şeklinde tanımlanması günü planlamamıza olanak tanır. Bu da bizim açımızdan zamanın doğrusal farkındalığına erişmemizi sağlar. Fakat uzay-zaman söz konusu olduğunda maddenin boyutları gibi zamanın da farklı boyutları söz konusudur.

Heptapodların dairesel logogramları da zamanın bütüncül boyutunu ifade eder.

Bilim insanları kuantum ile açıklamaya çalıştıkları zaman tartışmalarını rasyonel açıdan sürdüredursun; dil, kültürel işlevi ile tüm bu sırları yüzyıllardır kuşatmakta ve nesilden nesile aktarmaktadır.

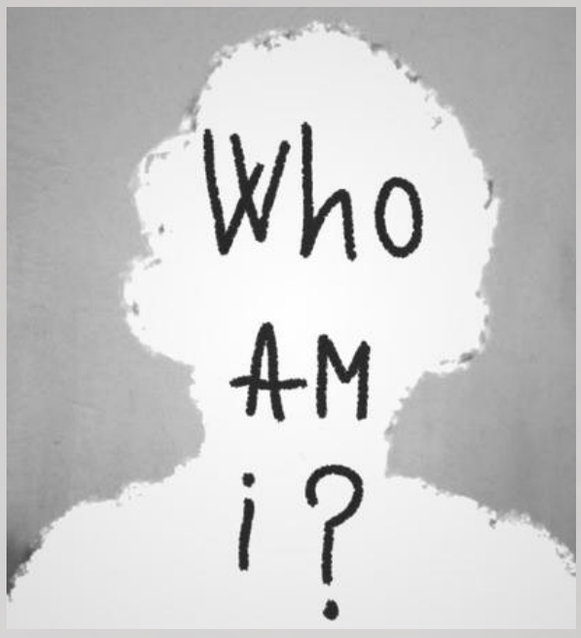

BÜŞRA ÇİÇEK

[1] & [2] Ekrem Demirli, Normatif Geleneğe Karşı Sembolik Anlatım: İbnü'l-'Arabî'de Harf Sembolizmi, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [Darulfunun İlahiyat], 2008, sayı: 17, s. 223-236

ARISTOTELES'TEN BOURDIEU'YA: BİREYSEL İRADE Mİ TOPLUMSAL BELİRLENİM Mİ?

Günümüzde her çağda olduğu gibi insanoğlu kendisinin tam olarak kim olduğunu ya da eylemlerine hangi güçlerin karar verdiğini çözmeye çalışmaktadır. Sorunu çözmek adına düşünce dünyasının iki büyük ismini, yani Aristoteles ile Pierre Bourdieu'yü birlikte ele almak bize yepyeni bir bakış açısı kazandıracaktır.

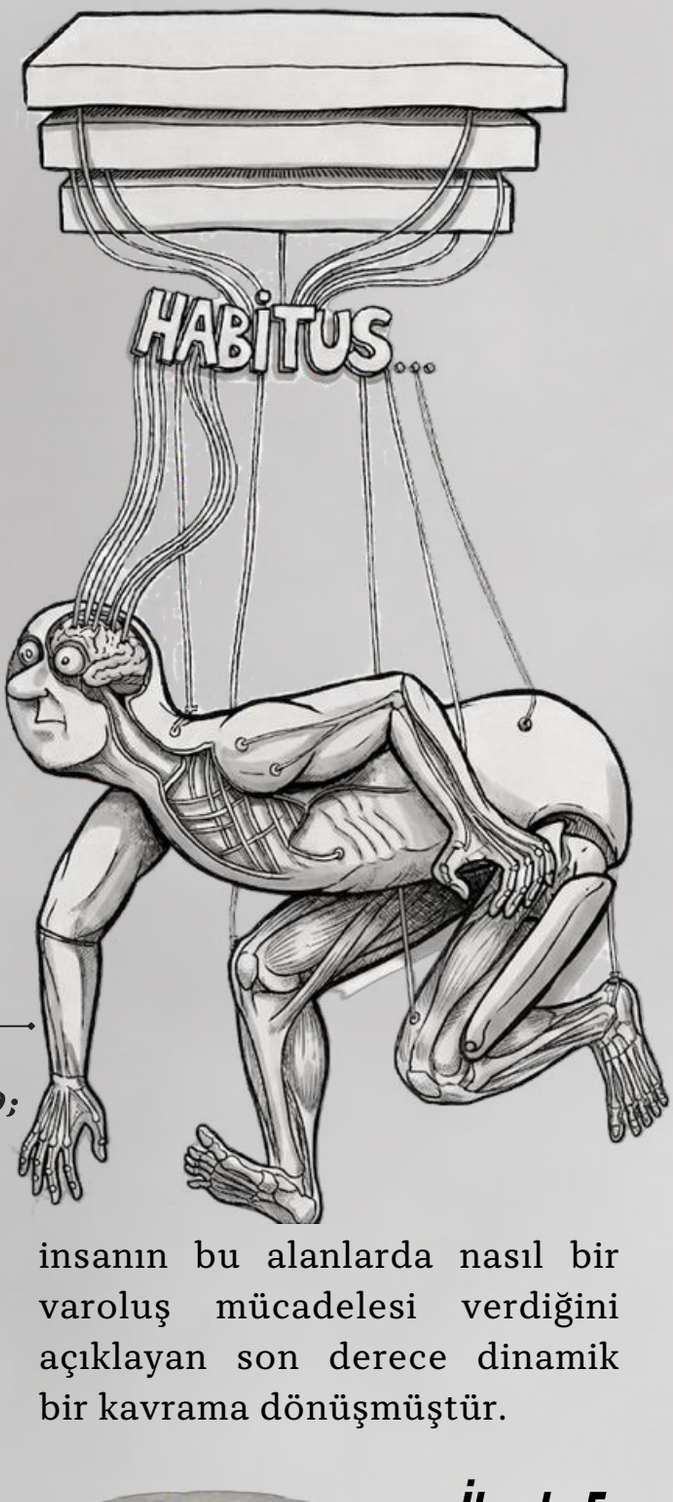

Aristoteles'in yüzyıllar önce kullanmış olduğu Hexis kavramı, öyle doğuştan içimize yerleştirilmiş sıradan bir içgüdü değildir; hatta anlık değişen bir duygu durumu olarak da görülmez. Tam tersine, bireyin gündelik hayatında bıkmadan sürekli tekrarladığı eylemlerle ve aldığı eğitimle zaman içinde içselleştirdiği zihinsel, bedensel eğilimlerin yansımasıdır. Hexis, insanın karakterinin kalıcı parçası haline gelen huydur. Hexis, akıl ve irade birleşerek seçilen şeydir. Aristoteles'e göre erdemler, eylemlerle zaman içinde kazanılan birer hexis'tir. Kişinin ani durumlarda bile doğru ve ölçülü olanı (orta yolu) sağlar. Aristotelesçi pencereden bakarsak bu kavram; bireyin kendi iradesi, kendi eylemleri sayesinde ruhunda yeşerttiği, onu iyiye ya da kötüye götüren içsel ahlaki yönelmenin ta kendisidir.

Aradan yüzyıllar geçtikten sonra Pierre Bourdieu, Aristoteles'in Antik Yunan'da temellerini attığı bu bireysel ve ahlaka dayalı felsefi mirası devralmış; ancak yönünü tamamen değiştirerek sosyolojinin tam ortasına yerleştirmiştir. Bourdieu'nun dünyasında Habitus, insanın tek başına, kendi çabasıyla ördüğü ahlaki bir duvar olmaktan çıkmıştır. Bunun yerine, içine doğduğumuz toplumsal sınıfın, büyüdüğümüz ailenin ve soluduğumuz çevrenin insan kişiliğini nasıl etkilediğini göstermeye dönüşmüştür.

"Sınıf, sadece ne kadar paranız olduğuyla ilgili değildir; nasıl konuştuğunuz, neyi beğendiğiniz ve nasıl yürüdüğünüzle ilgilidir."

İşin aslı, bir birey daha çocuk yaşlardayken; nasıl konuşacağını, sokakta nasıl yürüyeceğini, hatta neyi beğenip neyden tiksineceğini bile farkında olmadan kendi sınıfından görüp kopyalamaya başlar. Bourdieu açısından Habitus, geçmişteki toplumsal koşulların bugün bizdeki anlık yansımasından başka bir şey değildir. İnsan, çoğu zaman ruhu bile duymadan, ait olduğu sınıfın davranışlarına göre düşünür, hisseder ve eylemde bulunur. Öyle ki Habitus, bireysel olanın en derininde yatan kolektif tarih haline gelmiştir.

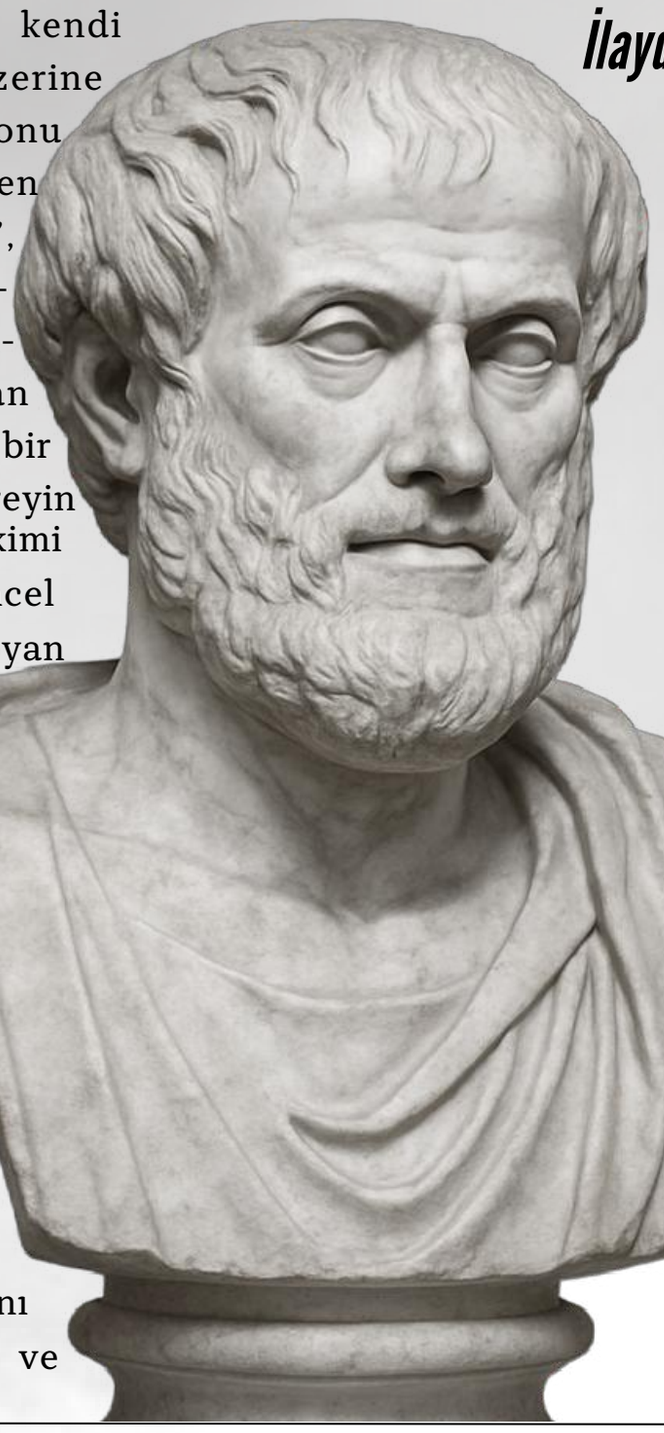
Bourdieu bu sosyolojik kırılmayı iyice netleştirmek adına, Aristoteles'in teorisinde yer almayan ama Habitus'un yaşam bulduğu o meşhur Alan (field) kavramını denkleme dahil ediyor. Onun gözünde Alan; toplumun kendi içindeki siyaset, sanat, ekonomi, hukuk ya da akademi gibi pencereleridir. Bunların her birini kendine has kuralları ve hiyerarşik dengeleri olan bağımsız birer "oyun sahası" gibi görmemiz gerektiğini söyler. Her alanın kendine ait yerleşik bir düzeni vardır ve kişi, içinde taşıdığı Habitus'un o alanın kurallarıyla uyuştuğu ölçüde oyunda kalıp başarılı olur, uyuşmadığında ise sistemin dışına itilir. Onun için

"Oyunun kurallarını bilmeyenler, her zaman kaybetmeye mahkumdur."

Günümüz dijital evreninden baktığımızda, internet ve sosyal medyanın yarattığı ağlar sayesinde bireyler artık çok erken yaşlarda kendi sınıflarının dışındaki dünyalara, farklı alanlara da maruz kalabilmektedirler. Bu da insanların kendi katı Habitus sınırlarını esnetmesine, eskisinden daha farklı refleksler geliştirmesine zemin hazırlıyor.

Özetlemek gerekirse: Aristoteles'ten başlayıp Bourdieu'ya kadar uzanan bu düşünsel serüven, aslında insanın özgür iradesi ile toplumsal kaderi arasındaki o ezeli çatışmanın bir resmidir. Aristoteles'te bireyin kendi kendini eğiterek, üzerine çalışarak kazandığı ve onu doğru bir yaşama götüren o içsel "alışkanlık", Bourdieu'nun elinde toplumsal sınıfların insanı nasıl tornadan geçirdiğini anlatan bir araca dönüşüyor. Bireyin geçmişten gelen birikimi olan Habitus ile güncel oyunun kurallarını koyan *Alan* karşı karşıya geldiğinde, insan bu toplumsal arenada kendi yerini bir şekilde bulacaktır. Antik Yunan'da bireysel ruhun terbiyesinden ibaret olan bu kavram, modern sosyolojinin süzgecinden geçtikten sonra toplumun insanı nasıl inşa ettiğini ve insanın bu alanlarda nasıl bir varoluş mücadelesi verdiğini açıklayan son derece dinamik bir kavrama dönüşmüştür.

İlayda Er

BİR ODA, ON İKİ ADAM, KUSURSUZ BİR FİLM

Öğrencim Ahsen, hazırladıkları gazete için benden bir film incelemesi yazmamı istedi. Yenilerden mi? dedim. “Eski bir klasik olsun,” dedi. Önerisi de 12 Öfkeli Adam’dı.

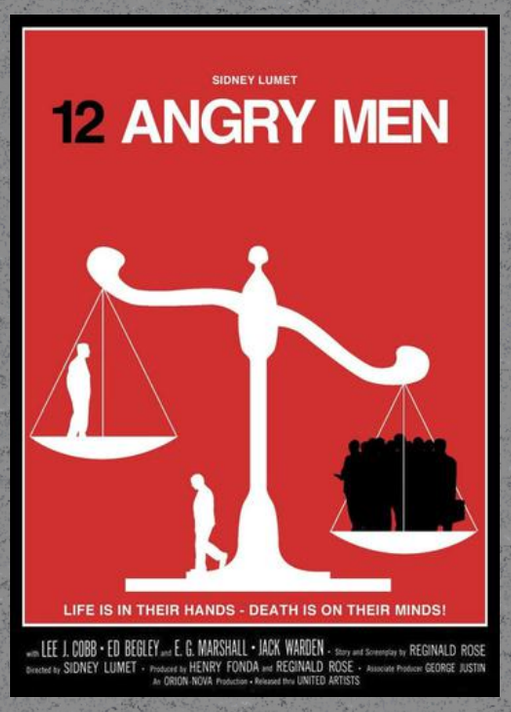
Bence bundan daha doğru bir seçim olamazdı. Çünkü sinema tarihinde bazı filmler vardır; izlersiniz ve unutursunuz. Bazıları vardır, iyi vakit geçirirsiniz. Ama çok azı vardır ki üzerinden yetmiş yıl geçmesine rağmen hâlâ sinema okullarında ders olarak okutulur.

12 Öfkeli Adam işte onlardan biri.

Peki neden?

1957 yılında çekilen film, neredeyse tamamen tek bir odada geçiyor. Büyük mekânlar yok, cinayeti görmüyoruz, mahkeme sürecini uzun uzun izlemiyoruz. On iki adam bir masanın etrafında oturuyor ve bir çocuğun suçlu olup olmadığına karar vermeye çalışıyor. Üstelik bu film, Sidney Lumet’nin ilk uzun metrajlı sinema filmi. Buna rağmen Lumet, sinema tarihinin en sınırlı mekânlarından birini, sinemanın en unutulmaz mekânlarından birine dönüştürüyor.

Hikâye son derece basit. Babasını öldürmekle suçlanan genç bir çocuk yargılanıyor. Çocuğun suçlu bulunması hâlinde cezası ölüm olacak ve on iki jüri üyesinin oy birliğiyle karar vermesi gerekiyor. İlk oylamada on bir jüri üyesi “suçlu” diyor. Yalnızca Henry Fonda’nın canlandırdığı sekizinci jüri üyesi elini kaldırmıyor.

Ama dikkat et. Sekizinci jüri üyesi çocuğun suçsuz olduğunu söylemiyor. Elinde diğerlerinin bilmediği bir delil yok. Katilin kim olduğunu bildiğini de iddia etmiyor. Görünen amacı çok daha basit: Bir insanı ölüme göndermeden önce konuşmak istiyor.

Filmin tamamını harekete geçiren şey de bu küçük istek.

En sevdiğim senaristlerden biri olan Aaron Sorkin’in; her sahnede mutlaka bir istek ve o isteğin gerçekleşmesini engelleyen bir şey bulunması gerektiğini söyler. Ama her sahnede... Bir karakter bir şey ister, karşısına bir engel çıkar, bunun sonucunda yeni bir durum oluşur ve karakter başka bir yol denemek zorunda kalır.

12 Öfkeli Adam bunu neredeyse bir senaryo dersi gibi

Filmin nereye gittiğini çok erken anlarız. On bire karşı tek başına duran adam, diğer jüri üyelerini yavaş yavaş ikna edecektir. Bunu tahmin ederiz. Ama nasıl olacağını bilmeyiz. Müthiş olan da budur.

Filmde her oy değiştiğinde yalnızca sayı değişmiyor. Odanın içindeki güç dengesi de değişiyor. Önce on bire bir olan mücadele, ona iki, dokuza üç, sekize dört oluyor. Sonucun nereye doğru gittiğini tahmin etsek bile merakımız bitmiyor. Çünkü artık yalnızca çocuğun suçlu olup olmadığını değil, sırada kimin fikrini değiştireceğini ve bunu neden yapacağını merak ediyoruz.

Görünen arzu ve bastırılmış ihtiyaç

“Neden?” sorusu burada çok önemli. Çünkü karakter, yalnızca dışarıdan görünen bir şey istemez. Her görünen isteğin altında görünmeyen bir motivasyon, daha derinde ise çoğu zaman karakterin kendisine bile itiraf edemediği bir arzu veya bastırılmış ihtiyaç vardır.

Jüri üyelerinin görünen amaçları aynıdır: Bir karara ulaşmak. Ama gerçekte hiçbiri aynı şeyi istemez. Bir jüri üyesi için önemli olan adalet değildir; beyzbol maçına yetişmektir.

Görünen oyu “suçlu”dur ama asıl isteği odadan çıkmaktır. Bu yüzden fikrini değiştirdiğinde de gerçeğe ulaştığı için değil, çoğunluğun yön değiştirdiğini gördüğü için değiştirir.

Bir başka jüri üyesi için dava, kendi önyargılarını doğrulama fırsatıdır. Çocuğun suçlu olmasını ister, çünkü suçsuz olabileceğini kabul ederse yıllardır bir grup insan hakkında inandığı her şeyi sorgulamak zorunda kalacaktır. Görünen amacı hüküm vermektir; görünmeyen amacı ise kendi nefretini haklı çıkarmaktır.

Yaşlı jüri üyesi ise yaşlı tanığın ifadesindeki başka bir şeyi fark eder. Tanığın, belki de hayatında ilk defa kendisini önemli hissetmek ve insanların onu dinlemesini sağlamak istemiş olabileceğini söyler. Çünkü kendisi de yaşlıdır, görünmez olmanın ne demek olduğunu bilir. Yani delili yalnızca mantığıyla değil, kendi yarasıyla okur.

Filmin en güçlü karakter çözümlemesi ise Lee J. Cobb’un canlandırdığı üçüncü jüri üyesinde ortaya çıkar. Görünen amacı çocuğun suçlu bulunmasıdır. Ama neden bunu herkesten daha fazla istiyor? Neden bütün deliller sarsılmasına rağmen fikrine bu kadar sıkı tutunuyor?

Çünkü gerçekte yargıladığı kişi karşısındaki çocuk değildir.

Kendi oğludur.

Oğluyla yaşadığı kırgınlığı, kendisine duyduğu öfkeyi ve reddedilmiş olmanın acısını bastırmıştır. Bu davadaki çocuğun suçlu olduğuna inanmak zorundadır. Çünkü çocuk suçsuz olabilirse kendi oğluna karşı duyduğu öfke de haksız olabilir. Başka bir deyişle görünen hedefi bir hükme ulaşmaktır, fakat derin arzusu kaybettiği otoritesini yeniden kazanmaktır. Bastırılmış ihtiyacı ise oğluna duyduğu özlemi ve kırgınlığını kabul edebilmektir.

İnsanların değişmeye direnmesinin sebebi de çoğu zaman budur. Fikirlerini değiştirmek istemezler, çünkü fikirle birlikte kendilerine dair kurdukları bütün hikâye de değişmek zorunda kalacaktır.

Finalde geriye yalnızca üçüncü jüri üyesi kaldığında artık tartışılan şeyin deliller olmadığını anlarız. Bağırır, masaya vurur, direnmeye devam eder. Sonra cüzdanından oğlunun fotoğrafını çıkarır. Fotoğrafa bakar, onu parçalar ve sonunda “**suçsuz**” der.

Değişen yalnızca bir oy değildir. Bir insanın yıllardır bastırdığı duygusu açığa çıkmıştır.

Güçlü Climax

Bu nedenle final bizi etkiler. Çünkü güçlü bir climax, yalnızca dışarıdaki mücadelenin sonuçlandığı an değildir. Görünen hedefle bastırılmış ihtiyaç arasındaki sıkışıklığın artık sürdürülemediği andır. Üçüncü jüri üyesi davayı kaybetmez. Kendisinden sakladığı gerçekle karşılaşır.

Sidney Lumet'nin Yönetmenliği

Senaryo bu kadar güçlü olsa bile, Sidney Lumet'nin yönetmenliği olmasa film aynı etkiyi yaratmazdı. Lumet, hikâyedeki psikolojik baskıyı yalnızca oyuncuların söyledikleriyle değil, kameranın biçimiyle de anlatır.

Filmin başında kamera daha yukarıdadır ve daha geniş açılar kullanılır. Odayı, masayı ve karakterlerin birbirleriyle olan mesafesini rahatlıkla görürüz. Mekân nispeten ferah görünür. Tartışma büyüdükçe kamera yavaş yavaş aşağı iner, objektifler değişir ve çekimler yüzlere yaklaşmaya başlar.

Aynı oda, aynı masa ve aynı on iki adam hâlâ oradadır. Ama biz artık mekânı aynı şekilde görmeyiz. Tavan kadraja daha fazla girmeye başlar. Karakterler birbirlerinin kişisel alanını işgal eder. Oda fiziksel olarak küçülmediği hâlde duvarların üzerimize doğru geldiğini hissederiz.

Stres arttıkça kamera da karakterlerin yüzlerine yaklaşır. Artık saklanabilecekleri bir yer kalmamıştır. Öfkelerini, korkularını ve önyargılarını yüzlerinde görmeye başlarız.

Seyirci bu değişimi bilinçli olarak takip etmez. Kimse filmi izlerken "Kamera şimdi aşağı indi" veya "Objektif şimdi değişti" diye düşünmez. Fakat giderek daha fazla sıkıştığını ve gerildiğini hisseder.

İyi yönetmenlik tam olarak budur. Yönetmen kullandığı tekniği seyirciye göstermek için uğraşmaz. Tekniği, seyircinin hissedeceği duygunun hizmetine verir.

Lumet yalnızca objektifleri ve kamera yüksekliğini kullanmıyor. Zamanı ve hava koşullarını da gerilimin bir parçasına dönüştürüyor. Filmin başında hava çok sıcak. Pencereler doğru düzgün açılmıyor, vantilatör çalışmıyor, jüri üyeleri terliyor ve bir an önce odadan çıkmak istiyor. Tartışma büyüdükçe dışarıda da hava değişiyor ve yağmur başlıyor. Akşam olduğunda yapay ışıklar yanıyor, oda kararıyor ve filmin başlangıcındaki ferahlık tamamen ortadan kalkıyor.

Oyuncuların performansı

Oyunculuklar da filmin hâlâ bu kadar güçlü olmasının temel nedenlerinden biri. Henry Fonda'nın canlandırdığı sekizinci jüri üyesi büyük kahramanlık konuşmaları yapmıyor. Masaya yumruğunu vurup herkese ne düşünmesi gerektiğini söylemiyor. Soru soruyor: Ya tanık yanılmışsa? Ya bıçak söylendiği kadar özel değilse? Ya olay, herkesin ilk anda düşündüğü biçimde gerçekleşmediyse?

İnsanların fikrini değiştiren şey onun verdiği cevaplar değil. Onlara kendi cevaplarını sorgulatması.

Belki de 12 Öfkeli Adam'ın yetmiş yıl sonra bile hâlâ bir klasik olmasının nedeni burada yatıyor. Film yalnızca iyi bir senaryonun nasıl yazılacağını veya tek bir odanın sinemayla nasıl dönüştürülebileceğini göstermiyor. İnsanların söyledikleriyle gerçekte istedikleri şeyin her zaman aynı olmadığını da gösteriyor.

Hepimiz kendimizi mantıklı, tarafsız ve adil insanlar olarak görmek isteriz. Fakat kararlarımızın içinde geçmişimiz, korkularımız, önyargılarımız, görülme ihtiyacımız ve bastırdığımız kırgınlıklarımız vardır.

On iki adam o odaya bir cinayet davasını çözmek için girer. Ama film ilerledikçe her biri aslında kendi içindeki başka bir davayla yüzleşmek zorunda kalır.

Belki de iyi filmlerin yaptığı şey tam olarak budur.

Bize yalnızca karakterlerin ne düşündüğünü göstermez. Neden öyle düşündüklerini, neyi sakladıklarını ve kendilerine bile itiraf edemedikleri şeyi ortaya çıkarır.

Ve bazen bir insanın fikrini değiştirmek için ona yeni bir cevap vermek gerekmez.

Doğru soruyu sormak yeterlidir.

Gökhan MUTLAY
Acunmedya Akademi CEO'su

It’s Not a Bag, It’s Simmel’s Theory

Jane Birkin ve Hermes: Dünyanın En İkonik Lüks Çantasının Arkasındaki Miras

1960’lardan 1980’lere kadar, eğlenceli ve androjen tarzı, çabasız güzelliğiyle “It Girl” teriminin gerçek anlamını taşıyan Jane Birkin, Hermes’in en önemli ikonlarından biri haline geldi. Birkin çantası, hâlâ lüks ikinci el çanta dünyasında en çok aranan parçalardan biri olmaya devam ediyor. Her şey, Paris’ten Londra’ya gece yarısı yapılan bir uçak yolculuğunda başladı. 1983 yılında, tesadüfi bir yükselme ile Jane Birkin, o dönemde Hermes’in sanat direktörü ve CEO’su olan Jean Louis Dumas’ın yanına, birinci sınıfa yerleştirildi. Birkin’in kişisel eşyalarını taşırken kullandığı hasır sepetinin içindeki her şey, Hermes günlüğü de dahil olmak üzere, Dumas’ın önüne dökülünce, Dumas bir annenin taşıdığı tüm eşyaları alabilecek bir çanta yapmayı önerdi. Bu fikir, sonunda Birkin çantasının doğuşuna yol açtı.

Birkin çantasının ilk çizimlerinin uçakta yapıldığına dair iddia, 1984 yılında gerçeğe dönüştü. O yıl, Birkin çanta piyasaya sürüldü. Geniş iç hacmi, minimalist tasarımı ve kilidi, Jane Birkin’in kişisel stilini yansıtıyordu. Birkin, kendisine hediye edilen 40 cm’lik Birkin çantasını aksesuarlarla kişiselleştirerek zamanla çantanın popülerliğinin artmasına neden oldu. Başlangıçta pek ilgi görmeyen bu tasarım, zamanla büyük bir fenomen haline geldi. Bugün, ikinci el lüks çanta almak isteyenler, Birkin için yıllarca süren bekleme listelerinde yer alabiliyor.

Bir Birkin çantaya sahip olma hikayesi, sadece şansa dayalı bir şey değildir. Hermes’in mütevazı tasarımı ve sessiz lüks anlayışı, çantanın bugünkü popülaritesinin temelini atmıştır. Monaco Prensesi Grace Kelly’den ismini alan Kelly çanta başlangıçta daha fazla ilgi görse de, Birkin çanta zamanla ünlülerin favorisi haline geldi. Lüks ikinci el giyim ve aksesuarlarda “It Bag” olma yolunda büyük bir adım attı. Sex and the City dizisinde de sıkça yer alan Birkin çanta, modern lüksün simgesi haline geldi.

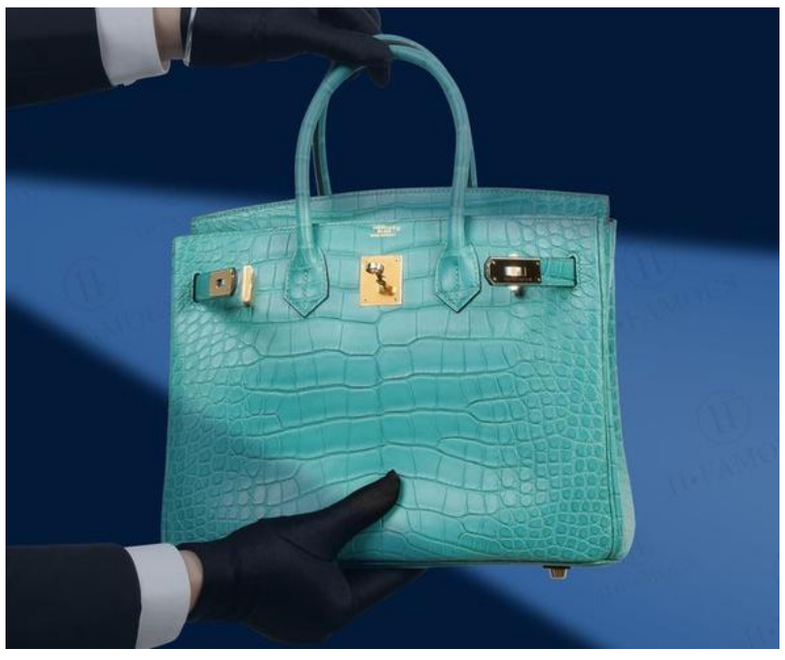
Bugün, Birkin çantası sadece bir çanta değil, bir yatırımdır. Victoria Beckham, Jennifer Lopez ve Kate Moss gibi ünlü isimlerin koleksiyonlarında yer alan bu ikonik çanta, hem modanın hem de yatırım dünyasının vazgeçilmez bir parçası haline gelmiştir. İkinci el lüks çanta piyasasında, Birkin çantalarının değer artışı, onu gerçek bir yatırım aracı yapmıştır. Her Birkin çantası, üretildiği yılı, atölyeyi ve tasarımından sorumlu zanaatkarı belirten benzersiz bir koda sahiptir. Hermes’in sınırlı sayıda satış politikası, Birkin çantayı yalnızca hak edenlere sunmaktadır. Bu satış tarzı, çantanın istek listelerindeki yerini birinci sıraya çıkarırken, piyasa değerini de artırmıştır.

Birkin çantasının yolculuğu, zamanla yaşını gizlemeyen, kusurlarıyla daha da güzel hale gelen Togo ve dayanıklı Epsom gibi deri tercihleriyle kendini farklılaştırarak ilgiyi artırdı.

Farklı boyut seçenekleri ve kendine özgü tasarımı, onu sadece bir aksesuar değil, lüks ikinci el çanta koleksiyoncularının en değerli parçası haline getirdi. Bugün, Birkin çanta yalnızca bir çanta değil, bir yaşam tarzının simgesidir. Eğer hâlâ **“Birkin sadece bir çanta mı?”** diye soruyorsanız, cevabımız net: **It’s not a bag, it’s a Birkin.[1]**

Simmel, modanın felsefi arka planını bireysel ruh hali ile toplumsal dinamikler arasındaki diyalektik çatışmaya dayandırır. Moda, insanın iç dünyasındaki en büyük çelişkinin; sürüye ait olma arzusu ile sürüden ayrılma dürtüsünün estetik bir uzlaşmasıdır. Moda, bireyin kendisini bir gruba ait hissetme ve toplumsala uyarak genel olanın içinde erime ihtiyacını karşılar. Bu doğrultuda taklit, insanı sürekli seçim yapma ve bireysel sorumluluğun ağırlığından kurtaran bir dayanağa dönüşür. Farklılaşma dürtüsü, bireyin toplumsal aynılıktan sıyrılarak kendi biricikliğini ve özgünlüğünü ilan etme arzusundan beslenir. Burada moda, çift yönlü bir kalkan ve köprü görevi görür. Kişi modayı benimseyerek hem ait olmak istediği toplulukla arasındaki mesafeyi kapatır hem de o topluluğa dâhil olmayan herkesle arasına aşılmaz sınırlar çeker.

Sosyolojik bir perspektifle bakıldığında moda, yapısal olarak bir sınıf olgusudur. Üst sınıflar, alt sınıflarla aralarındaki mesafeyi görünür kılmak için sürekli yeni trendler, davranışlar veya nesneler ortaya atarak kendilerini farklılaştırırlar. Alt sınıflar bu tarzları taklit etmeye başladığı an, üst sınıfların o ayrıcalıklı "sınırı" ihlal edilmiş olur. Statü kaybı tehdidiyle karşı karşıya kalan elitler, mevcut trendleri hızla terk ederek yeni estetik arayışlara girer ve döngüsel süreç yeniden tetiklenir. Süreci hızlandıran unsur ise para ekonomisinin yükselişidir. Artık nesneler kişisel bir değerin sembolü olmaktan çıkıp sadece parayla satın alınabilen tüketim unsurlarına dönüşmüştür.

Moda, doğası gereği estetik ve pratik değerlere karşı tam bir kayıtsızlık içindedir. Sırf popüler olduğu için en biçimsiz ya da mantıksız tasarımlar bile birer arzu nesnesine dönüşebilir. Buradaki asıl olay içerikte değil, modanın zamana meydan okuyan anlık ve geçici yapısındadır. Moda, geçmiş ile geleceğin tam kesişim noktasında yaşar. Bir tarz herkes tarafından benimsendiği an sıradanlaşır ve modanın ruhu orada can verir. Bu yüzden moda, aynı anda hem var olmak hem de yok olmak demektir; onun tüm büyüsü ve gücü, insanı hapsettiği o kaçınılmaz "şimdi" duygusunda gizlidir.

Moda Kahramanı, trendleri abartarak taklit eden ve bu taklit yarışı sayesinde lider olduğunu düşünen kişidir. Kendini çok özgün zannetse de aslında kitle modasının en sadık esiridir. Maksatlı Gayri Modernlik, modayı bilinçli ve inatçı bir şekilde reddeden kişidir. Ancak bu protesto tavrı bile onu modadan bağımsız kılmaz. Çünkü modaya karşı durmak için bile sürekli modayı takip etmek zorundadır; bu durum onu "tersinden bir taklit" döngüsüne sokar ve nihayetinde modaya bağlar.

[1] https://authenticseconds.com/blog/jane-birkin-ve-hermes-dunyanin-en-ikonik-luks-cantasinin-arkasindaki-miras

İnce ruhlu ve hassas insanlar, dışarıdan tamamen sıradan ve herkes gibi görünmek için modaya körü körüne uyarlar. Bu sayede toplumsal dikkat çekmez ve kendi benzersiz iç dünyalarını bir "siper" gibi koruma altına alırlar. Simmelci perspektif, kadınların modayla kurduğu güçlü bağı tarihsel olarak hareket alanlarının kısıtlanmış olmasına bağlar. Toplumsal hayatta, siyasette ya da iş dünyasında kendilerini özgürce var edemeyen kadınlar, bastırılan bireyselleşme ve öne çıkma arzularını moda yoluyla telafi etmeye çalışmışlardır. Moda bir kitle eylemi olduğu için bireysel utanç duygusunu ortadan kaldırır. Tek başına yapıldığında utanç verici bulunabilecek bir davranış, moda olduğunda hiç itirazsız kabul edilir.

Modern hayatta modanın egemenliğinin artması, kalıcı inançların ve değerlerin zayıflamasıyla doğrudan ilişkilidir. Sabit değerler sarsıldıkça, hayatın uçucu ve değişken unsurları olan modalara daha fazla alan açılır. Modern üretim sistemleri, çarklarını tamamen modanın döngüsüne göre döndürür. Bu durum, endüstrinin hayatta kalabilmek için "modaya önsel (a priori) bir ihtiyaç" duymasına yol açar.

Simmel'e göre moda, özünde zenginlerin (üst sınıfın) kendi aralarında bütünleşmek ve kendilerini alt sınıflardan soyutlamak için kullandığı bir araçtır. Bugün Hermes'in Birkin çantalar için uyguladığı "sınırlı üretim" ve çantayı ***"her parası olana değil, sadece hak edene"*** satma politikası, tam olarak Simmel'in bahsettiği bu dışlama mantığıyla çalışır.

Birkin çantaya sahip olmak, üst sınıfın kendi etrafına ördüğü lüks duvarını görünür kılar. Alt sınıflar taklitler veya ikinci el piyasası üzerinden bu sembole yaklaşmaya çalıştığında ise üst sınıf boş durmaz; çantayı ulaşılamaz bir "yatırım aracına" dönüştürerek aradaki sınıfsal mesafeyi yeniden inşa eder.

Simmel, modern dünyada ürettiğimiz eşyaların ve kurumların zamanla insanı aşarak bağımsız birer güce dönüşmesini **"nesnel kültürün aşırı büyümesi"** olarak görür.

Modadaki en somut örnek ise o meşhur "O bir çanta değil, bir Birkin" ifadesidir. Burada çanta, artık sadece eşya taşımaya yarayan bir nesne olmaktan çıkmış; kendi başına bir güce ve yaşam tarzı sembolüne dönüşmüştür. Çanta artık pratik işlevini kaybetmiş, kendi yasaları olan bağımsız bir statü sembolüne dönüşmüştür. İnsanlar çantayı değil, çantanın temsil ettiği o özerk gücü satın almaktadır.

Eşya, insanı aşmıştır.

Jane Birkin'in servet değerindeki çantayı çeşitli aksesuarlarla kendi zevkine göre tasarlaması, aslında sisteme karşı bireysel bir farklılaşma çabasıdır. Bir süre sonra insanların bunu taklit etmeye başlaması, Simmel'in en büyük tezini doğrular: Bugünün aykırılığı ve özgünlüğü, yarının modası ve sıradanlığı olmaya mahkûmdur.

Birkin çantasının doğuşu aslında tam bir "canlı hayat" anıdır: Bir uçak yolculuğu, dökülen eşyalar ve çocuklu bir annenin o anki dağınıklığı ve ihtiyaçları... Ancak bu doğal ve canlı an, zamanla dikişlerinden derisine, seri numarasından zanaatkâr kodlarına kadar katı, değişmez ve kuralları olan bir "lüks nesnesine" dönüşmüştür. Jane Birkin'in doğal yaşam tarzı, artık lüks bir kalıbın içine hapsolmuş ve mağazalarda satılan ticari bir markaya dönüşmüştür.

Simmel, modern şehir hayatında ve para ekonomisinde her şeyin "**fiyatı ne?**" sorusuna indirgendiğini, yani benzersiz değerlerin bile sadece rakamlarla ölçüldüğünü söyler. Bugün Birkin çantasının estetik veya sanatsal güzelliğinden ziyade, borsadaki bir hisse senedi gibi "yatırım aracı" olarak görülmesi bu durumu özetler.

Modanın durmaksızın yeni modeller ve çıkararak bir tempoda ilerlemesi de tesadüf değildir. Bu durum, her şeye karşı hissizleşmiş modern insanın (*bıkkın tip*) o uyuşukluğunu sarsmak ve yeni heyecanlar yaratmak için sistemin bulduğu bir yöntemdir.

ESRA AÇI

Aksesuardan Statüye: ''Nesnel Kültür''

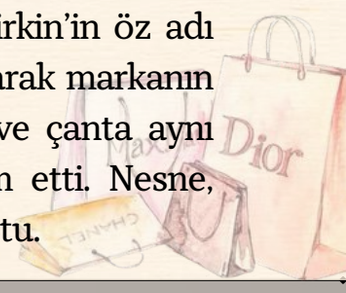

Nesnel Kültür (Objective Culture): Simmel'in kavramlaştırmasıyla; insanın ürettiği nesnelerin, insanın kendi öz ruhundan ve bireyselliğinden daha baskın, güçlü ve yönlendirici hâle gelmesi durumudur.

Globalden Bir Örnek:
2015 yılında çantaya adını veren Jane Birkin, markanın timsah derisi elde etme yöntemlerini vahşi bularak adının "Birkin Bag"den çıkarılmasını talep etmişti.

Ancak Hermès markasının ve çantanın küresel statü değeri o kadar devasa bir "nesnel kültüre" dönüşmüştü ki, Jane Birkin'in öz adı kendi iradesini dahi aşarak markanın mülkiyeti haline geldi ve çanta aynı isimle satılmaya devam etti. Nesne, öznesini çoktan yutmuştu.

MELANKOLİ

Beni en güzel günümde
Sebepsiz bir keder alır.
Bütün ömrümün beynimde
Acı bir tortusu kalır.

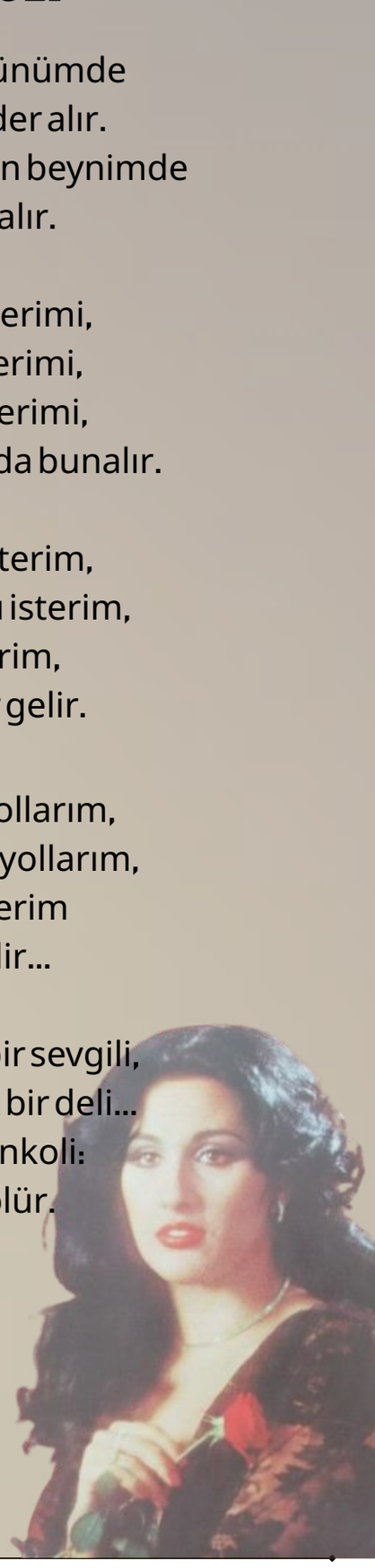
Anlıyamam kederimi,
Bir ateş yakar derimi,
İçim dar bulur yerimi,
Gönlüm dağlarda bunalır.

Ne kış, ne yazı isterim,
Ne bir dost yüzü isterim,
Hafif bir sızı isterim,
Ağrılar, sancılar gelir.

Yanıma düşer kollarım,
Görünmez olur yollarım,
En sevgili emellerim
Önüme ölü serilir...

Ne bir dost, ne bir sevgili,
Dünyadan uzak bir deli...
Beni sarar melankoli:
Kafamın içersi ölür.

Sabahattin Ali

Değişen Dünya, Değişen Kuşaklar

Kuşaklar yalnızca yaş farkıyla açıklanamaz. İnsanların büyüdükleri dönemin ekonomik koşulları, teknolojik gelişmeleri, kültürel değerleri ve tanık oldukları toplumsal olaylar; düşünce biçimlerini, yaşam tarzlarını ve hayata bakış açılarını şekillendirir. Bu nedenle her kuşağın kendine özgü özellikleri vardır.

Bu yazıda ele aldığımız Boomer ve Z kuşakları arasında birçok farklılık bulunsa da bu farklılıklar toplum için bir ayrışma nedeni olmak zorunda değildir. Aksine, kuşaklar birbirlerinin deneyimlerinden ve bakış açılarından yararlanarak toplumsal uyumu güçlendirebilir.

Farklı kuşakların bir arada yaşaması, toplumu ayakta tutan dayanışma, paylaşım ve karşılıklı anlayış gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlar.

O hâlde, gelin önce bu iki kuşağı daha yakından tanıyalım.

1946-1964 yılları arasında doğan kişiler, Boomer kuşağı olarak adlandırılır. Bu kuşak, teknolojinin henüz yaygın olmadığı bir dönemde büyümüştür. Bu yüzden iletişimlerini daha çok yüz yüze kurmuş; çalışkanlık, sabır ve sorumluluk gibi değerlere önem vermiştir. Birçoğu, uzun yıllar aynı işte çalışmayı tercih etmiş ve iş güvencesini ön planda tutmuştur. Yaklaşık 2000'li yılların başından itibaren doğanlar ise Z kuşağı olarak adlandırılır. İnternetin ve teknolojinin içinde büyüdükleri için dijital dünyaya oldukça hâkimdirler. Bilgiye hızlı ulaşabilir ve değişime daha kolay uyum sağlayabilirler. Ayrıca kendi ilgi alanlarına yönelmeyi, yeni şeyler öğrenmeyi ve daha esnek bir yaşam tarzını önemsedikleri söylenebilir.

Kuşakları kısaca tanıdığımızda bile aralarında bazı farklılıklar olduğunu görebiliyoruz. Ancak bu farklılıklar yalnızca teknoloji ya da iletişimle sınırlı değildir. Ekonomik koşullar da kuşakların yaşamını önemli ölçüde etkilemektedir.

Örneğin Boomer kuşağı çalışma hayatına başladığında ev sahibi olmak, birikim yapmak ve emekli olduktan sonra daha rahat bir yaşam sürmek, günümüze göre daha ulaşılabilir görülüyordu.

Günümüzde ise Z kuşağı, artan yaşam maliyetleri, yüksek konut fiyatları ve ekonomik belirsizlikler nedeniyle aynı imkânlara ulaşmakta daha fazla zorluk yaşayabiliyor. Bu yüzden iki kuşağın geleceğe bakışı ve yaşam planları da birbirinden farklı olabiliyor.

Bir diğer farklılık ise teknoloji konusunda karşımıza çıkıyor. Boomer kuşağı, teknolojinin bu kadar gelişmediği bir dönemde büyüdüğü için iletişim kurarken daha çok yüz yüze konuşmayı ya da telefonla görüşmeyi tercih ediyor. Z kuşağı ise internet, akıllı telefon ve sosyal medya ile büyüdüğü için iletişimini çoğunlukla bu araçlar üzerinden sağlıyor. Günümüzde Z kuşağından biri, birçok işini telefonuyla halledebilirken Boomer kuşağı bu teknolojilere sonradan alışmak zorunda kaldı. Bu da iki kuşağın teknolojiye bakışını ve teknolojiyi kullanma biçimini farklılaştırıyor.

Sosyolog Émile Durkheim'a göre bir toplumu ayakta tutan en önemli şeylerden biri **dayanışmadır.** Bence Boomer ve Z kuşağı arasında farklılıklar olması oldukça normaldir. Çünkü her kuşak farklı dönemlerde büyümüş ve farklı şartlar içinde yaşamıştır. Önemli olan, bu farklılıkları bir sorun olarak görmek yerine birbirimizi anlamaya çalışmaktır. Böylece kuşaklar arasındaki iletişim güçlenebilir ve toplum daha **uyumlu** bir şekilde varlığını sürdürebilir.

Nur Sena Çulfaz

İçselleştirilmiş Mizojini Nedir Nasıl Ayırt Edilir?

İçselleştirilmiş Mizojini:

Kadınların ataerkil toplumun cinsiyetçi söylem, tutum ve beklentilerini içselleştirmesine kadınlara yönelik ayrımcı yargıları benimsemesine ve kullanmasına denir.

Meali:

İçine doğduğunuz ataerkil toplum çocukluğunuzdan itibaren sunduğu davranış kalıplarıyla, söylemleriyle, filmleriyle sizi öyle bir yetiştirir ki farkında dahi olmadan aynı cinsiyetçi kalıplara düşünmeye, kendinizi ve diğer kadınları bu kalıplar üzerinden yargılamaya başlarsınız.

"Ben diğer kızlara benzemem"

Diğer kızlara benzememekle övünmek içselleştirilmiş mizojininin net bir örneğidir zira arkaplanda diğer kızların "tabiatları (ve cinsiyetleri) dolayısıyla otomatik olarak kötü / aşağı olduğu vurgusu gizlidir.

Erkeklerden gelen **"Sen diğer kadınlardan farklısın."** cümlesini övgü sanmak ve buna sevinmek de içselleştirilmiş mizojini dahildir. **:)**

"Erkek dediğin..."

"...yumruğunu masaya vurur / maço olur / ağlamaz / ev işi yapmaz / bebek bakmaz..." gibi cinsiyetçi kalıp yargıları kullanmak; temizlik yapan, babalık yapan, duygularını yaşantılayan erkekleri maskülenliklerini kaybetmiş olarak yaftalamak toplumun cinsiyetlere atfettiği keyfi rolleri ve ayrımcı pratikleri besler.

"Kadın dediğin..."

"...yemeğini kendi yapar / evinin işini ihmal etmez / bakımlı olur / kilosuna dikkat eder / boyun eğer / yüksek sesle gülmez / karşı gelmez..." gibi cinsiyetçi kalıp yargıları kullanmak, bu kalıplara uymayan kadınları eleştirmek, onların yeterince "dişil" olmadığını söylemek günlük hayatta karşımıza çıkan diğer örneklerdendir.

Peki içselleştirilmiş mizojininin üstesinden nasıl gelinir?

Kendinizi ve diğer kadınları cinsiyetçi kalıplar üzerinden yargılıyor misiniz?

Kadınların çocuk sahibi olma / evlenme kararlarını ya da kariyer planlarını yadırgadığınız oluyor mu?

Fark edin!

Kadına yönelik şiddet ve istismar vakalarında kadınlarda "suç" buluyor musunuz?

Kendinizi sorgulayın

"Neden böyle hissediyorum? Bir erkeği de aynı standartlara tabii tutar mıydım?" sorularını kendinize sormayı alışkanlık haline getirin.

Örneğin: "Yoğun çalışan kadın arkadaşımı ailesini ihmal ettiği için kınıyorum. Ama bu bir erkek olsaydı da böyle mi düşünürdüm?" (Belki de onun ne kadar çalışkan olduğunu söylerdiniz.)

"Ben erkeklerle daha iyi anlaşıyorum zaten, kadınlar çok fena." söyleminde bulunmak kadın düşmanlığının işlendiği bir zihin resmidir.

"Kadın kadının kurdudur."

"Kadınlar birbirinin kuyusunu kazar." / "Kadınlara güven olmaz." gibi kadın karşıtı cümlelere,

cinsiyetçi / ayrımcı pratiklere ve söylemlere kendi çevrenizden başlayarak karşı çıkın.

Dayanışın

Kasıtlı bir destekçi olun: Diğer kadınların başarılarını paylaşın ve kutlayın.

"Kadın kadının yurdudur."

ilkesini yaşatın.

Kln. Psk. Elif Banu Uçar

Dijital Çağda Zamanın Yeni Sahibi: Platformlar

Dijital çağda sosyal medya ve çevrim içi platformlara ilişkin tartışma artık yalnızca **“ne izliyoruz?”**, **“hangi platformu kullanıyoruz?”** ya da “**ekranda kaç saat geçiriyoruz?**” sorularıyla sınırlı kalmıyor. Tartışmanın merkezinde giderek daha temel bir mesele öne çıkıyor: Zamanımızı kim yönetiyor?

Akıllı telefonlar, kısa videolar, bildirimler, sosyal medya akışları ve öneri algoritmaları insanın yalnızca iletişim biçimini değiştirmiyor. Dikkatini, hafızasını, gündelik ritmini, düşünme alışkanlıklarını ve zaman algısını da yeniden şekillendiriyor. Bu nedenle dijitalleşme yalnızca teknolojik kolaylık, iletişim imkânı ya da eğlence alanı olarak değil; insanın hayatını, davranışlarını ve zamanını düzenleyen yeni bir iktidar biçimi olarak ele alınmalıdır.

Türkiye’de ve dünyada dijital kullanım sürelerine ilişkin veriler, bu dönüşümün boyutunu ortaya koyuyor. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı Abdulkadir Uraloğlu’nun **We Are Social 2026** verilerine dayanarak aktardığına göre Türkiye’de çevrim içi medyada geçirilen haftalık süre **41 saat 37 dakikaya**, haftalık sosyal medya kullanım süresi ise **25 saat 4 dakikaya** ulaştı. Dünya genelinde haftalık sosyal medya kullanım süresi **18 saat 36 dakika**, çevrim içi medyada geçirilen süre ise **33 saat 27 dakika** seviyesinde. DataReportal’ın “Digital 2026: Turkey” raporuna göre Türkiye’de 77,5 milyon internet kullanıcısı bulunurken internet yaygınlığı yüzde 88,3’e, sosyal medya kullanıcı kimliği sayısı ise 62,3 milyona ulaşıyor. Bu tablo, dijital platformların gündelik hayatın kenarında duran araçlar değil, hayatın ana zaman düzenleyicilerinden biri hâline geldiğini gösteriyor.

Bu noktada iktidar kavramını yalnızca devlet, yasa, kurum veya zor kullanma kapasitesiyle sınırlamak eksik kalır. İktidar, insanın davranışlarını, mekânını, bedenini ve zamanını biçimlendiren daha geniş bir ilişki alanıdır. Fransız düşünür **Michel Foucault**’nun disiplin analizleri, modern kurumların bedeni daha kullanışlı ve daha kolay denetlenebilir kılan tekniklerle çalıştığını gösterir. İngiliz tarihçi **E. P. Thompson**’ın sanayi kapitalizmi üzerine klasik makalesi ise zamanın sanayi toplumunda görev, mevsim ve gündelik ihtiyaç ritminden koparak saat disiplini, üretim verimliliği ve emek denetimi içinde yeniden kurulduğunu ortaya koyar.

Bu tarihsel çerçeve, dijital çağdaki yeni kırılmayı daha görünür kılıyor. Modern dönemde okul, fabrika, kışla, mesai, saat ve bürokrasi insanın zamanını disipline eden temel yapılardı. Kapitalizm yalnızca çalışma zamanını değil, boş zamanı da örgütledi. Frankfurt Okulu düşünürlerinden **Theodor W. Adorno**’nun boş zaman eleştirisi, “serbest zaman”ın bile toplumsal bütünlükten bağımsız, tamamen özgür bir alan olmadığını; çoğu zaman çalışma düzeni ve tüketim kültürü tarafından biçimlendirildiğini gösterir. **Jonathan Crary**’nin “24/7” analizi de geç kapitalizmin kesintisiz zaman mantığını ve uykuyu bile ekonomik düzen açısından kesinti olarak gören yapısını tartışır.

Bugün dijital platformlar bu süreci daha ileri bir aşamaya taşıyor. Neoliberal dijital düzen, çalışma zamanı ile iş dışı zaman arasındaki sınırı büyük ölçüde bulanıklaştırıyor. İnsan artık yalnızca mesai saatlerinde değil; günün tamamında erişilebilir, ölçülebilir, izlenebilir, üretilebilir ve tüketilebilir hâle geliyor. Telefonun yatağın başucunda durması, bildirimin uykudan önce ve sonra insanı çağırması, 24 saat işleyen dijital zaman düzeninin gündelik hayata yerleştiğini gösteriyor.

Bu yeni düzeni **“platform zamanı”** olarak adlandırmak mümkün. Platform zamanı, insanın gündelik hayat ritminin sosyal medya şirketleri, kısa video akışları, öneri algoritmaları ve bildirim sistemleri tarafından yeniden düzenlenmesidir. Sonsuz kaydırma, otomatik oynatma, anlık bildirimler, beğeni sistemi, oyunlaştırma ve kişiselleştirilmiş öneriler kullanıcıya kolaylık sunar gibi görünse de aynı zamanda güçlü bir zaman kontrolü üretir.

Kullanıcı, platformda özgürce dolaştığını düşünürken çoğu zaman algoritmik akışın kurduğu ritme uyum sağlar. Her kaydırmada yeni bir içerik, her izlemede benzer bir video, her etkileşimde yeni bir bildirim gelir. Platform mimarisi bu yönüyle bir tür örümcek ağı gibi işler. Kullanıcı ağa kendi isteğiyle girdiğini düşünür; ancak içeride kaldıkça çıkma iradesi zayıflayabilir.

Burada dikkat çeken nokta, platformların yalnızca içerik sunması değildir. Platformların kullanıcının içeride kalma süresini uzatacak, dikkatini parçalayacak, merakını canlı tutacak ve onu sürekli geri çağıracak bir mimari kurar. Bu mimaride kullanıcı yalnızca izleyen kişi değildir; aynı zamanda izlenir, ölçülür, sınıflandırılır ve davranışları tahmin edilebilir veriye dönüştürülür. Böylece zaman, yalnızca harcanan bir kaynak değil, ekonomik değere çevrilen bir sermaye biçimi hâline gelir.

> **“Zaman, yalnızca harcanan bir kaynak değil, ekonomik değere çevrilen bir sermaye biçimi hâline gelir.”**

Sosyal medya çağında insan yalnızca izleyiciye dönüşmez; aynı zamanda pazarlanan bir dikkat varlığına dönüşür. Kullanıcının ekranda kalma süresi, hangi videoda durduğu, neyi tekrar izlediği, ne zaman kaydırdığı, hangi duyguda tutulduğu ve hangi içerikten sonra uygulamadan çıkamadığı sürekli ölçülür. Böylece zaman, insanın kendi hayatını kurduğu doğal bir akış olmaktan çıkar; platform kapitalizminin işlediği veri ve dikkat alanına dönüşür.

> **“İnsan özne olmaktan çıkar, nesne hâline gelir.”**

Özne olmak, insanın kendi iradesiyle düşünebilmesi, karar verebilmesi ve hayatına yön verebilmesidir. Nesne olmak ise başkalarının tasarladığı akışlar, tercihler, yönlendirmeler ve etkiler içinde sürüklenmektir. Oysa insan izlemek için değil, akletmek, düşünmek, anlamak, seçmek ve irade göstermek için vardır.

Dijital akış ise insanı sürekli seyretmeye, tepki vermeye, kaydırmaya ve bir sonraki içeriği beklemeye alıştırır. Böylece düşünmenin sürekliliği zayıflar. Hafıza geçicileşir. Dikkat parçalanır. Zihin bulanır. İnsan kendi hayatı üzerine soru sormak yerine başkalarının akışını izleyen pasif bir varlığa dönüşür.

> **“İnsan zamanını neye veriyorsa, hayatını da ona veriyordur.”**

Dijital riskleri yalnızca “kaç saat ekran başında kalındığı” üzerinden açıklamak meseleyi daraltır. Belirleyici olan, çocuğun ya da yetişkinin ekranda ne kadar kaldığından çok, bu sürenin hangi içerik, hangi algoritmik akış, hangi ticari model, hangi aile rehberliği ve hangi denetim kapasitesi içinde yaşandığıdır. Bu nedenle dijital çağda sorun yalnızca ekran süresi değil; zamanın platformlar tarafından nasıl tasarlandığıdır.

Bu noktada “bilinç kontrolü” ifadesi dikkatli kullanılmalıdır. Burada kastedilen, bilim kurgu anlamında doğrudan zihne müdahale değildir. Kastedilen; dikkat, duygu, merak, öfke, gündem ve davranış yönelimlerinin platform tasarımıyla sürekli biçimde yönlendirilmesidir.

Bir platform, kullanıcının neye bakacağını, ne kadar süre kalacağını, hangi duyguda tutulacağını ve ne zaman yeniden çağrılacağını hesaplıyorsa, burada basit bir medya kullanımından daha fazlası vardır. Bu, insan bilincinin çevresine kurulan dijital bir yönlendirme mimarisidir.

Bu mimarinin en görünür sonuçlarından biri zaman algısındaki bozulmadır. “Time in social media applications” başlıklı çalışma, sosyal medya uygulamalarının zamanı özerklik, belirsizlik, sonsuzluk, geçicilik ve parçalanma gibi özelliklerle yapılandırdığını ortaya koyuyor. “When time slows down” başlıklı çalışma ise sosyal medya bağımlılığı ile zaman algısındaki bozulma arasında döngüsel bir ilişki kurulabileceğini tartışıyor. Kullanıcı çoğu zaman “birkaç dakika” girdiği platformda uzun süre kaldığını ancak sonradan fark ediyor. Bu durum “zaman körlüğü”kavramıyla açıklanabilir. Zaman körlüğü, insanın dijital ortamda ne kadar vakit geçirdiğini doğru algılayamaması ve kendi zamanı üzerindeki denetimini kaybetmesidir.

Zaman yalnızca saatlerin toplamı değildir. Zaman, insanın varlığıdır. Zamanını kaybeden insan yalnızca vaktini değil; düşünme imkânını, dikkatini, hafızasını, iradesini ve kendi hayatı üzerinde söz sahibi olma gücünü de kaybetme riskiyle karşı karşıya kalır.

Dijital platformlar, insanın zamanını hızlandırırken aynı anda parçalar. Kullanıcı bir yandan her şeye yetişme telaşı yaşar, diğer yandan hiçbir şeye tam olarak yoğunlaşamaz. Gündemler hızla değişir, acılar hızla tüketilir, sevinçler hızla unutulur, öfke sürekli yenilenir. “The paradox of time experience in the digital age and its roots” başlıklı 2026 tarihli çalışma, dijital çağda geçicilik ile kalıcılığın, hızlanma zorunluluğu ile deneyim kıtlığının, yoğunluk ile anlamsızlığın birlikte yaşandığını ve bunun “zamansal yabancılaşma” ürettiğini savunuyor. Böylece insan, içerik bolluğu içinde anlam kıtlığı yaşamaya başlıyor. Zaman hızlanıyor; fakat derinlik azalıyor. Erişim artıyor; fakat idrak zayıflıyor.

Bugün herkesin kendisine sorması gereken temel soru şudur: **Bir günde en fazla neye zaman harcıyorum? Zihnimi en çok ne meşgul ediyor?**

Dikkatim kimin elinde? Zamanımı ben mi yönetiyorum, yoksa akıllı telefonlar, sosyal medya platformları ve algoritmik akış mı yönetiyor?

Çünkü sosyal medya çağında insan yalnızca zamanını kaybetmiyor.

Zamanını kaybettiğini fark etme kabiliyetini de kaybetme riskiyle karşı karşıya kalıyor.

Dikkat ekonomisi bu sürecin ekonomik zeminini oluşturuyor. Platformlar için yalnızca kullanıcının ne izlediği değil; hangi içerikte durduğu, neyi tekrar izlediği, neye tepki verdiği ve hangi duyguda tutulduğu da değer taşıyor.

Bu düzen içinde kullanıcı yalnızca tüketici değildir; aynı zamanda üreten tüketici hâline gelir. Beğenerek, paylaşarak, yorum yaparak, video çekerek, veri bırakarak ve etkileşim üreterek platform ekonomisinin değer zincirine katkı sunar. Bu durum, insanın özne olma kapasitesini de tartışmaya açıyor. Özne olmak, insanın kendi zamanı, dikkati ve düşüncesi üzerinde irade sahibi olmasıdır. Ancak algoritmik akış, insanı çoğu zaman kendi tercihlerini yapan bir özne olmaktan çıkarıp sürekli yönlendirilen, izlenen ve ölçülen bir nesneye dönüştürme riski taşır.

Bu nedenle dijital iktidar, eski disiplin biçimlerinden farklı olarak çoğu zaman yasaklayarak değil, seçenek sunarak işler. Kullanıcıya kapı kapatmaz; aksine sürekli yeni kapılar açar. Fakat bu kapıların hangi sırayla, hangi görünürlükle, hangi duygu yoğunluğuyla ve hangi ticari amaçla açıldığını platform belirler. Dijital çağın güç ilişkisi tam da burada yoğunlaşır: Kullanıcı seçim yaptığını düşünürken, seçim alanının sınırları algoritmik olarak çizilir.

Platform çağında sorulması gereken soru artık yalnızca hangi içeriğe maruz kaldığımız değildir. Daha temel soru, hayatımızın en kıymetli sermayesi olan zamanı kimin ritmine göre yaşadığımızdır:

Zamanımız bize mi ait olacak, yoksa platformların dikkat ekonomisine mi teslim edilecek?

Dr. Muhammed Ersin TOY

İçeride Kazandıklarınızı Dilinizle Kaybetmeyin

"Kalp denizdir, dil kıyıdır; kalpte ne varsa kıyıya o vurur."
-Mevlânâ

Bir insan kendini değiştirmek istiyorsa nereden başlamalıdır?

Bu soruya uzun süre *"zihnini eğiterek"* diye cevap verirdim. Çünkü insanın değişiminin önce düşüncede başladığına inanıyordum. Fakat İmam Gazâlî' nin Dil Belası kitabını okuduktan sonra bu soruya verdiğim cevap değişti. Belki de insanı değiştiren ilk şey düşünceleri değil, onları dile getiriş biçimidir. Çünkü düşünceler sözlere dönüşür; fakat zamanla sözler de insanın düşünce dünyasını şekillendirir.

Bir caminin girişinde şu cümleyi okumuştum:

"İçeride kazandıklarınızı dilinizle kaybetmeyin."

O gün bu söz bana güzel bir nasihat gibi gelmişti. Kitabı bitirdiğimde ise aynı cümle bambaşka bir anlam kazandı. İnsan bazen yıllarca güzel ahlak sahibi olmak için çabalar; ibadet eder, ilim öğrenir, kendini geliştirmeye çalışır. Fakat bütün bunları, öfkeyle söylenmiş bir sözle, bir gıybetle, bir yalanla ya da kırıcı bir cümleyle zedeleyebilir. Belki de bu yüzden dil, insanın en küçük organlarından biri olmasına rağmen en büyük imtihanlarından biridir.
Mevlânâ' nın *"Kalp denizdir, dil kıyıdır."* sözü de tam burada anlam kazanıyor. Kıyıya vuran dalgalar denizin nasıl olduğunu haber verdiği gibi insanın dili de kalbini haber verir. Dil aslında iç dünyamızın tercümanıdır.

Gazâlî, Dil Belası boyunca bizi tam olarak bu hakikatle yüzleştiriyor. Kitap; boş konuşma ile başlayıp yalan, gıybet, dedikodu, tartışma, alay, övünme ve dili ilgilendiren birçok ahlaki mesele üzerinde duruyor. Bunu yaparken yalnızca hadisleri aktarmıyor; onları açıklıyor, yorumluyor ve okuru sürekli kendi muhasebesini yapmaya davet ediyor. Dikkatimi çeken noktalardan biri de dil afetlerini yirmi başlık altında ele almasıydı. Bu başlıkların büyük bölümü yalnızca bireyi değil, toplumu da ilgilendiriyor. Çünkü söz, hiçbir zaman yalnızca söyleyen kişide kalmıyor; güveni, dostluğu ve toplumun ahlakını da etkiliyor.

Kitabın dili bana ilk başta ağır geldi. Hatta kitabı üç kez okudum. İlk okuyuşumda okuduklarımı kabul etmek istemedim. Çünkü Gazâlî' nin eleştirdiği birçok davranış artık günlük hayatımızın sıradan bir parçası hâline gelmişti. Dedikoduyu "dertleşmek", gıybeti "haber vermek", kırıcı sözleri ise "şaka" diyerek normalleştiriyorduk. İkinci okuyuşumda kendime sorular sormaya başladım. Üçüncü okuyuşumda ise Gazâlî' nin aslında dili değil, insanı anlattığını fark ettim.

Çünkü kitabın merkezinde dil değil, insan vardı. Dil, yalnızca içeride olanı dışarıya taşıyan bir vasıtaydı. Söze yön veren ise insanın kalbiydi. Bu yüzden ***Gazâlî' nin amacı,*** insanı susturmak değil; konuşmadan önce ***kendisini sorgulayan bir insan yetiştirmekti.***

Kitabın beni en çok düşündüren bölümlerinden biri gıybetti. Gazâlî, gıybeti yalnızca dinî bir yasak olarak anlatmıyor; aynı zamanda insanın iç dünyasını ele veren bir davranış olarak değerlendiriyor. Bu bölüm bana şu soruyu sordurdu: Bir insan hakkında kötü konuşmaktan hoşlanıyorsam, gerçekten karşımdaki insanı mı anlatıyorum, yoksa kendimi mi ele veriyorum? Çünkü bazen söylediğimiz sözler, karşımızdakinden çok bizi anlatır. **Mevlânâ' nın dediği gibi, kıyıya vuran dalgalar denizin içini haber verir.**

Aynı durum şaka ve tartışma için de geçerliydi. Günümüzde çoğu zaman kırıcı sözlerimizi "Şaka yaptım" diyerek hafifletiyor, tartışmayı ise hakikati aramak yerine karşı tarafı susturmanın bir aracı hâline getiriyoruz. Oysa Gazâlî' nin eleştirdiği şey konuşmak değil; insanın konuşurken nefsine yenik düşmesidir. **Çünkü bazen insan, haklı çıkmak uğruna hakikati kaybedebilir.**

Kitabı okurken aklıma Ebu Gudde'nin Zamanın Kıymeti kitabında geçen bir kıssa geldi. Bir âlim, yanına gelip boş konuşmak isteyen misafirine, "Güneşi tut da seninle sohbet etmeye devam edeyim," der. Bu kıssa bana Gazâlî' nin neden boş konuşma üzerinde bu kadar durduğunu daha iyi anlattı. Çünkü boşa harcanan yalnızca söz değildir; ömürdür. Geri getirilemeyen iki şey vardır: ***Geçen zaman ve ağızdan çıkan söz.***

Çocukluğumdan beri annem bana,

"Kılıç yarası iyileşir ama söz yarası kolay kolay iyileşmez." derdi.

O zamanlar bu sözü sadece güzel bir öğüt olarak dinlerdim. Gazâlî'yi okuduktan sonra ise bunun aslında insan ilişkilerinin en temel hakikatlerinden biri olduğunu fark ettim. Bazen bir cümle birkaç saniyede söylenir; fakat bıraktığı iz yıllarca silinmez. Bu kitabı bitirdiğimde, yazının başında sorduğum soruya yeniden döndüm: Bir insan kendini değiştirmek istiyorsa nereden başlamalıdır?

Gazâlî'nin cevabı bana göre oldukça açıktı. İnsan önce konuşmasını değil, konuşmasına yön veren ***kalbini güzelleştirmelidir.*** Çünkü kalp güzelleştiğinde dil de güzelleşir. Güzel söz, güzel bir kalbin meyvesidir.

Yazının başında bir caminin girişinde okuduğum şu cümleden bahsetmiştim:

"İçeride kazandıklarınızı dilinizle kaybetmeyin."

Kitabı bitirdikten sonra anladım ki bu söz yalnızca camiden çıkanlara söylenmiş bir nasihat değilmiş. Hayatın her alanında insanın karşısına çıkan bir uyarıymış. İnsanı yıkan çoğu zaman büyük günahlar değil, önemsiz gördüğü küçük alışkanlıklardır; dil de bunların başında gelir. İnsanı ele veren ise söylediği her söz değil, söylemeyi seçtiği sözlerdir.

Belki de asıl soru, "Dilimizi nasıl koruyacağız?" değildir. Asıl soru şudur:

Kalbimizde ne var ki sürekli dilimize dökülüyor?

DİLA

Hız Çağında Mindful Bir Mola

“Yaşamın keyfi yavaşlamakta saklı. “

Bu cümleyi ilk duyduğumuzda hepimize çok romantik ve güzel gelir. Ama iş uygulamaya gelince, birçoğumuz hiçbir şey yapmadan beş dakika durmayı bile vakit kaybı, hatta bazen suçluluk sebebi olarak görüyoruz. Çünkü içinde yaşadığımız toplum bizi her an "üretken" ve meşgul olmaya kodluyor. Bir şeyler yapmıyorsak sanki hayattan geri kalıyoruz. Oysa bu hız tuzağının içinde unuttuğumuz çok temel bir şey var: kendimiz.

Sosyolojik açıdan baktığımızda modern dünya bizi kronik bir aceleciliğe sürüklüyor. Podcast'leri 1.5x hızında dinliyor, videoları kaydırarak tüketiyor, kampüste kahvemizi bile bir yere yetişirken ayaküstü içiyoruz. Sistem bizden sürekli uyarılmamızı, tüketmemizi ve hareket halinde olmamızı bekliyor. Durduğumuz an sistemin dışına çıkacağımızdan korkuyoruz. Oysa bu koşturmaca içinde unuttuğumuz o hız toplumsal bir dayatmadan başka bir şey değil.

Sosyolojide modern toplumların bu durumunu açıklayan harika bir kavram var: “kültürel hızlanma.” Alman sosyolog Hartmut Rosa, modernleşmenin getirdiği teknolojik gelişmelerin ironik bir şekilde bize daha fazla boş zaman yaratmadığını, tam aksine hayatın temposunu daha da artırdığını söyler. Eskiden bir mektubun ulaşması günlerce sürerken şimdi saniyeler içinde e-posta gönderebiliyoruz; ancak bu hız, aynı gün içinde yüzlerce e-postaya cevap verme zorunluluğunu da beraberinde getiriyor. Zaman tasarrufu sağlayan teknolojiler, bizi zamanın kölesi hâline getiriyor.

Bu durum, toplumsal ilişkilerimizde yeni bir statü sembolü doğurdu: “meşgul olmak.” Koşturdukça değerli, meşgul oldukça başarılı hissettiğimiz bu illüzyonun içinde en çok kendimizi ıskalıyoruz. Sürekli bir sonraki ana, bir sonraki işe yetişmeye çalışırken şimdinin, nefesimizin ve bedenimizin sinyallerini duyamaz hâle geliyoruz. Hız, bizi etrafımıza ve kendi varlığımıza yabancılaştırıyor.

Peki bu döngüyü nasıl kıracağız?

Cevap, tembellik yapmakta değil, bilinçli bir şekilde yavaşlamakta saklı. Çünkü yavaşlamaya fırsat verdikçe bedenin bir bütün olarak sakinleşir. Böylece zihninin de rahatladığını ve günün karmaşasında unuttuğun kendi nefesine daha yakın konumlandığını fark edebilirsin.

Burada bahsettiğimiz yavaşlama, hayatı tamamen durdurmak veya dünyadan elini eteğini çekmek demek değil. Sıklıkla duyduğumuz, ancak bazen yanlış anladığımız “mindfulness” , yani bilinçli farkındalık, tam olarak budur: Dikkatimizi yargısız bir şekilde ve kasıtlı olarak şu ana, yani “buraya” getirebilme becerisidir. Adımlarımızı atarken, kahvemizi içerken ya da bir arkadaşımızı dinlerken zihnen ve bedenen gerçekten “orada” olmayı seçmektir.

Zihnimiz gelecekteki işlerin kaygısıyla ya da geçmişin muhasebesiyle koşmayı bıraktığında hayatın gerçek ritmini yakalarız. Ancak o zaman etrafımızdaki güzelliklerin, küçük başarıların ve anın tadına varabiliriz.

Peki, bunu günlük hayatın koşturmacasında nasıl uygulayacağız?

Aslında her şey çok basit bir adımla başlıyor: Güne başlarken, hayatın o tanıdık telaşına hemen dâhil olmadan önce sadece birkaç dakikalığına durun. Rahat bir oturuş bulun. Tercihen gözlerinizi kapatın; eğer bu o an için zorlayıcı gelirse bakışlarınızı sabit bir noktada yumuşakça dinlendirerek gözlerinizi açık tutabilirsiniz. Hazır hissettiğinizde gözlerinizin kendi zamanında kapanmasına izin verebilirsiniz.

Nefesinizi en kolay nerede hissediyorsanız dikkatinizi oraya getirin. Ardından, çocuksu bir merakla son 24 saatinizi geriye doğru gözden geçirin ve sizi mutlu eden, sevinç duyduğunuz yalnızca üç anı bulun. Bu anlar gözünüzde canlansın ve o anlardaki duyguyu hatırlayın.

Gün içinde akıp giden nice hoş an var ve biz tüm bunları yalnızca hız yüzünden kaçırıyoruz. Beynimizi geriye dönük olarak bu güzel anları bulmaya eğitmek, gün yaşanırken de o anların tadını çıkarmamız için bize bir mercek kazandırır.

Yaklaşan yeni dönemin, vizelerin, finallerin ve bitmeyen projelerin o tanıdık telaşı başlamadan önce durup nefes almanın sessiz gücünü sık sık hatırlamanız dileğiyle... Yeni dönemi sistemin hızına kapılarak değil, kendi ritmimizde ve nefesimizin farkında olarak geçirelim. Yavaşlayarak hayatın da keyfini hissettiğiniz bir dönem olsun!

Seda Kavut

Duymayan Görmeyen

Umut, bir çift gözün aldanması,
Bir çift duymaz kulağın safsatası,
Her şeyini kaybetmiş bir adamın,
Son feryadı, son yası.

Ölüm, bir çift kör gözün kapanması,
Bir çift duymaz kulağın tıkanması,
Ne görmüşlüğü vardır sorsanız.
Söyleyin bir kez duyduğuna rastlarsanız.

Mesele ne açık tutmak gözü,
Ne geliştirmek özü.
Mesele bilmek görmediğini,
Görmek, gözlerle görülmeyeni.

Alper

HEYTİNG BENİ DELİRTTİ

Arend Heyting, 1927 yılında Dutch Mathematical Association tarafından açılan soruda, sezgici mantık anlayışını, biçimsel bir mantık sistemi haline getirmeyi başarmış ve ödül almıştır. Heyting klasik mantıktan farklı olarak bir önerme ya doğrudur ya yanlıştır anlamına gelen, üçüncü halin imkansızlığı ilkesini evrensel olarak kabul etmedi. Kabul etmedi ve işte orada beni kendine aşık etti. Sisteminin tanımının içinde geçen "sezgi" kelimesi beni çeken ilk detaydı. Olabilir miydi? Yani matematik ve sezgi gerçekten ortada bütünleşebilir miydi? O da benim gibiydi aşırı uçlarda yaşayamıyor, bir şeyin doğruluğunu ya da yanlışlığını bir çırpıda kabul edemiyordu, her zaman farklı bir ihtimali zihninin bir köşesinde taşıyordu. O, bu üçüncü halin imkansızlığı durumunun mümkün olmadığını matematiksel olarak ifade edebilmiş ve kağıda bir formül olarak dökebilmişti, doğru-yanlış kutupları arasında koşup durmaktan yorulmuş zihnini somutlaştırabilmiş olmak ne büyük lütuftu, üstelik ödül bile kazanmıştı, şanslıydı.

Kıskançlığımı gizleyemedim, bana baktı ve keyifle gülümserken "delisin sen" dedi. Sinirlendim, bu konuyu konuşmamız lazımdı.

G: Sana göre hava hoş tabii, sen hiç çoğunlukla doğru olan bir insanın içindeki biraz yanlışı, çoğunlukla yanlış olan bir insanın içindeki biraz doğruyu, o güne kadar doğru olan bir insanın bir anda yaptığı büyük bir yanlışı veyahut yanlış gelmiş yanlış gitmez diye etiketlememeye çalıştığın yanlış bir insanın küçük bir doğrusunu görüp ona göre davranmaya çalışmak zorunda hissetmek ne demek bilmiyorsun bile!

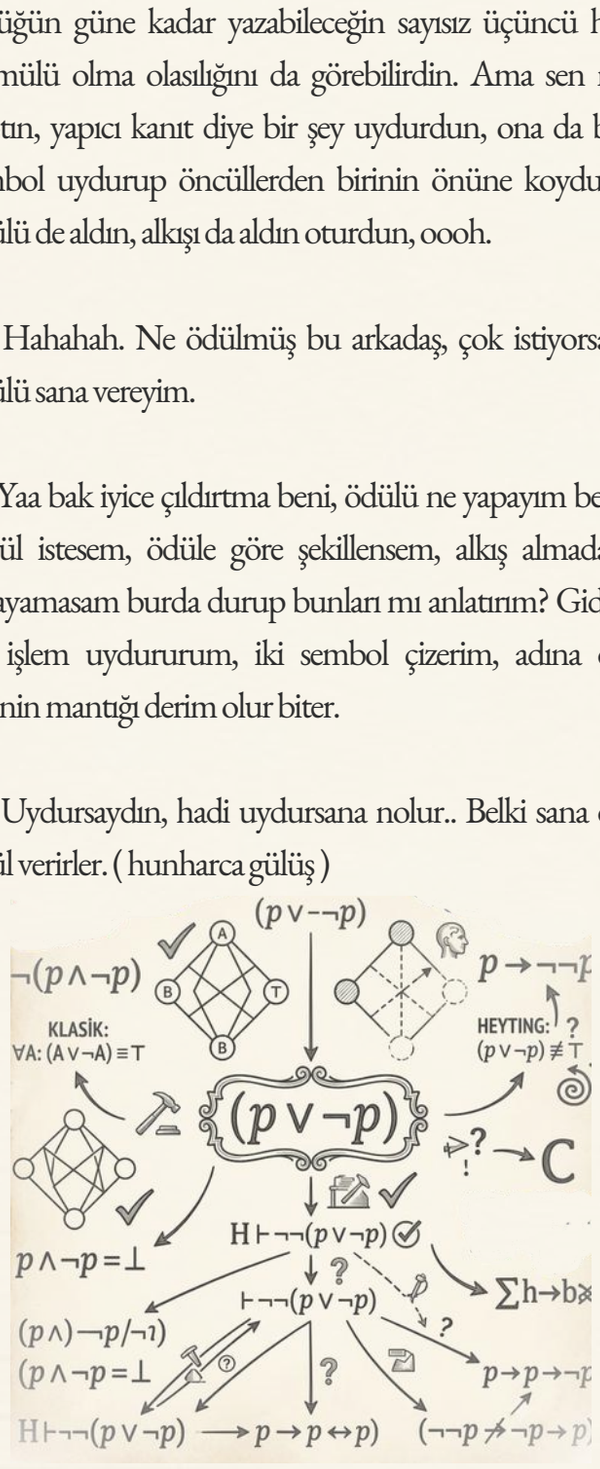
H: Kızım sen harbi delirmişsin.

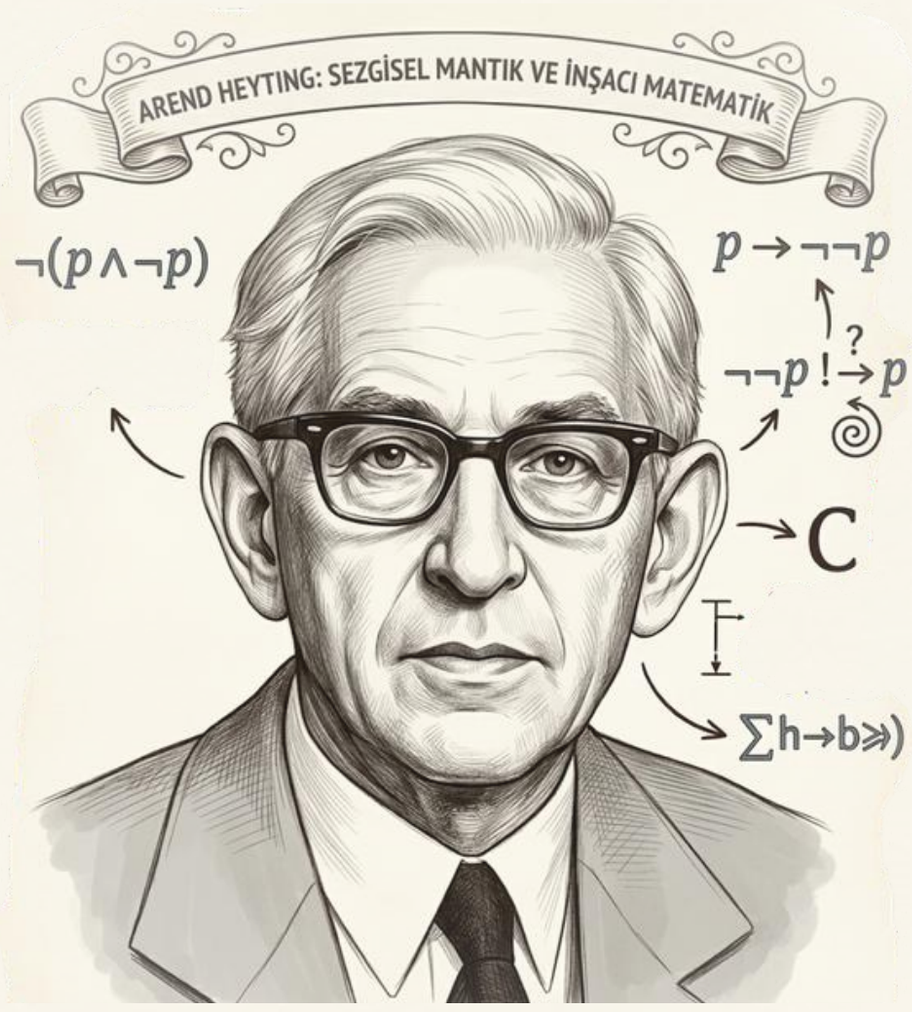
G: Delirdim evet! Ve sen az önce de bana aynı etiketi yapıştırdın. Neden? Kolaycısın çünkü. Çünkü bu karmaşayla başa çıkabilecek gücün yok aslında. Sen sadece ödülün peşindesin ve kağıda dökebildiğini sandığın şey de tam bir saçmalık, eğer gerçekten görebilmiş olsaydın üçüncü halin imkansızlığı diye bir şeyin mümkün olmadığını, bunu farkettiğin günden öldüğün güne kadar yazabileceğin sayısız üçüncü hal formülü olma olasılığını da görebilirdin. Ama sen ne yaptın, yapıcı kanıt diye bir şey uydurdun, ona da bir sembol uydurup öncüllerden birinin önüne koydun, ödülü de aldın, alkışı da aldın oturdun, oooh.

H: Hahahah. Ne ödülmüş bu arkadaş, çok istiyorsan ödülü sana vereyim.

G: Yaa bak iyice çıldırtma beni, ödülü ne yapayım ben. Ödül istesem, ödüle göre şekillensem, alkış almadan yaşayamasam burda durup bunları mı anlatırım? Gider bir işlem uydururum, iki sembol çizerim, adına da delinin mantığı derim olur biter.

H: Uydursaydın, hadi uydursana nolur.. Belki sana da ödül verirler. (hunharca gülüş)

G: Bak canım, ben senin bu kışkırtmalarına gelebilecek sığ biri değilim. Ama sığırlarla iyi anlaşırsın sen dilinin yapısı onlara gayet uygun. Sembolik, uyduruk ve dayatmacı. Ayrıca kolaycı, konformist ve alaycı.

H: Rahatsız mı oldun alaycılığımdan, özgüveninin yüksek olduğunu düşünmüştüm.

G: Eveeet sezgici mantıkçı beyimizin sıradaki ölçme değerlendirme sınavı özgüven testiymiiiş. Birtanem, sence ben özgüvensiz olsam, birilerinin sürekli katılaştırıp sabitlemeye çalıştığı bakış açılarını zorla esnetmeye çalışacak kadar cesur olabilir miydim? Anladığımı uzunca bir süre anlamamış gibi yapıp, sonra da her şeyi anladığımın farkına vardırıp, kendi hatasına kör ve daima ileri adım atan yanlış insanlar tarafından defalarca kırılmaya dayanabilir miydim? İnatla etiketlemeyi reddedip, tüm etiketleri kendi üzerimde taşıyabilir miydim? Ama sen de haklısın, herkesin terazisi farklı, hayat şartlarını, travmalarını, ailesini bahane ederek kendi kefesini doldurup taşırmak çok daha konforlu ve kazançlı.

H: Ya sen konuyu nerden nereye bağladın? Ne alakası var şimdi aileymiş bilmem neymiş, biz en son benim formülü konuşmuyor muyduk?

G: İşte bak. Yine zora gelemedin. Seni rehberime "R" olarak kaydediyorum hayatımın anlamı.

H: Niyeymiş o? Ne geri adımımı gördün?

G: Şimdi seninle bu "R"yi tekrar tanımlayacağız ve karakterine bu kadar uyan bir lakabı daha önce kimseden duymamış olacağın için beni tebrik edeceksin. "R", halk arasında "R yapmak" olarak adlandırılır. Aslında burada herkesin gözünde köprünün ortasında kafa kafaya gelmiş iki keçi insan belirir. Boynuzlarını tokuşturan bu iki keçi birbirine üstün gelmek ister ve bir adım geri giden kaybeden yani haksız taraf olarak, kaybedenler kulübüne uğurlanır. Oysa kimse hikayeyi bilmez ya da düşünmez, bir geri adımın iki tarafa da kazandırabileceklerini, üstün gelmek önemlidir. Ben "R"yi her zaman haksız ya da kaybeden taraf olarak görmeyi reddederim. Benim için "R" aslında orda öylece durmaya ve yüzleşmeyi uzatmaya gücü olmayandır. Bu gücü kendinde bulamadığı için konuyu tekrar en başa getirir, aynı senin konuyu formüle geri getirmen gibi. Bunların bir de "aşağı-R" çeşitleri var, bu kişiler de yine orada öylece durup yüzleşmeye cesareti olmayanlar, bu çeşit "R" ler üstüne basıp ezip geçip ileriye gittiğini sanan güruhtur, yıktım geçtim derken çooook daha geriye gidiyorlar aslında, bunlar en fenası, sakın onlardan olma. Hadi bakalım yeni nickin hayırlı olsun.

H: Hahahahhaah, fantezi dünyana hayranım.

G: Hayransın tabii, beceremediğin için olabilir.

H: Tamam tamam, sen kazandın, "R" yi kabul ediyorum.

G: Bu "R" acaba rönesansla da ilgili olabilir mi?

H: Yorulmadın mı be kadın?

G: Vallahi yoruldum, ama rönesans hani bir geriye dönüştü ya, acaba onlar da mı kolaya kaçtı?

H: Kahve?

G: Sade.

(bir dakikayı geçmeyen sessizlik)

G: Sezgici mantıkçıymış, yapıcı bir kanıt gerekliymiş...

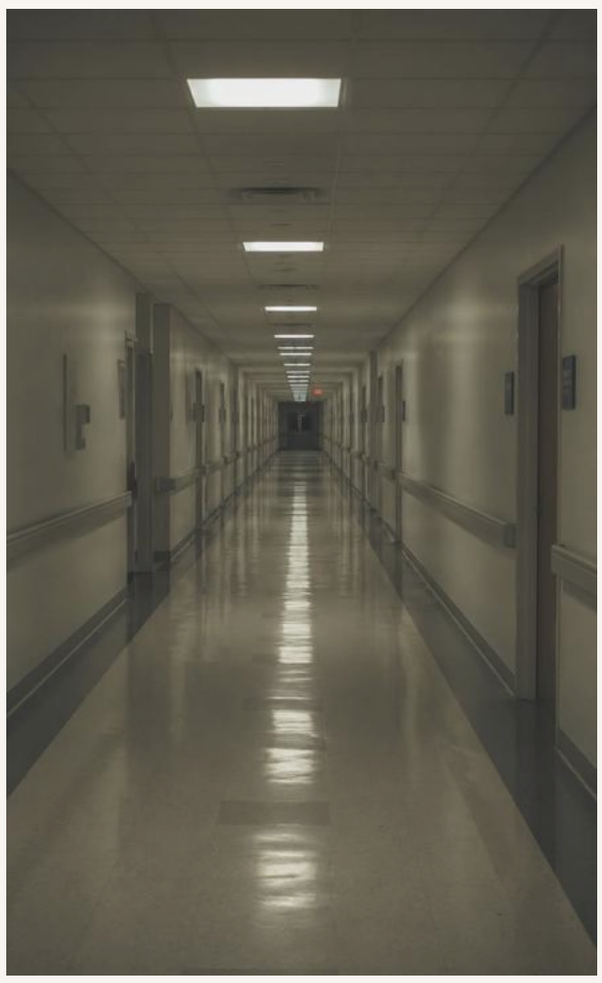
Gizem Söğütlü

İKİ KAPI ARASI

Hastane koridorunda aynı gün; bir adam ölüm haberini, bir başkası yeni bir yaşamı karşıladı.

Boğucu, bunaltıcı ve hastalıklı bir şekilde geçmek bilmeyen bir hafta sonundan sonra hastane; yine her zamanki formunu koruyordu. Bahçesinde öbek öbek toplanmış, birbirlerinin hastalıklarını dinleyenler, kantinde çay sırasında birbirinin üstüne çıkanlar, otoparkta yer kavgasına tutuşanlar, hafta sonunun vahametini üzerinden atamamış sağlık personelleri ile hastane; her zamanki karmaşasını muhafaza ediyordu.

Asıl sıkıntılı tarafı koridordu. Her zamanki bunaltıcılığını bekleyenlerin üzerine kusuyordu. Yine tüm mevcudiyetini ağzına kadar doldurmuş hatta taşırmıştı. Gri duvarları, yer yer dökülmüş sıvalarıyla yıkılmaya yüz tutmuş bir mabedi andırıyor; içine gireni yavaş yavaş tüketen bir sessizlik taşıyordu. Hava ağırdı. Bekleyiş daha ağır. Kâh kendisi için muayene sırası bekleyenler, kâh hasta çocuğunu ağlamaması için avutmaya çalışanlar, sıkılanlar bunalanlar herkes bir aradaydı. Her köşesinde olduğu gibi, koridorlarında da bir hüzün, bir matem edasını taşıyordu.

> *Hayat bazen aynı koridorda iki ayrı kader yazar.*

Hayatın yükü sırtına erken yaşta binmişti. Her köy çocuğu gibi; okuma yazmayı, bir de bakkal hesabı tutacak kadar matematik öğrendiğinde kendini tarlada bulmuştu. On altılı yaşlarda babası dünyadan göçmüş, geride kalan dul anasına bakmakla yükümlü kalmıştı. Feleğin çemberinden erken yaşta geçmişti. Birkaç sene sonra geride kalan anası da Hakk'ın rahmetine kavuşmuş, Yusuf koca dünyada tek başına kalmıştı. Ya hayatın yükünü erken omuzlamasından ya da yaradılışından olsa gerek, lüzum olmadıkça lafa karışmaz, kimseyle işi olmazdı. Sakin tıynetliydi. Birkaç akrabası elinden tutmuş, kendisi gibi bir hanım bulmuşlar evlendirmişlerdi.

Bir yaz akşamı, avluda otururken öksürük tutmuştu. Önce sıradan sandı. Sonra göğsü daraldı. Nefesi kesildi. Elini ağzına götürdüğünde sıcak bir ıslaklık hissetti. Avucunu açtığında gördüğü şeyle bir an donakaldı. Karanlıkta bile seçiliyordu o koyu renk. O an, köyün dünyadan o kadar da uzak olmadığını anlamıştı.

Şimdi, doktorun odasından yeni çıkmıştı. Söylenenleri tam anlamamıştı önce. Yabancı kelimeler, birbirine karışan cümleler... Ama doktor en sonunda, onun anlayacağı şekilde söylemişti. Geri dönüş yoktu.

Yusuf başını öne eğdi. Dizlerinin üstünde duran ellerine baktı. Parmaklarının arasındaki çatlaklara, tırnak diplerine dolmuş toprağa... Sanki hâlâ tarladaydı. Sanki birazdan kalkıp işine dönecekmiş gibi. Ama dönemeyecekti. Aklına ilk ölüm gelmedi. Hanımı geldi. Çocukları geldi. "Kim bakar onlara?" diye geçirdi içinden.

Koltukların birinde Yusuf oturuyordu. Sırtındaki kirli, yırtık ceket omuzlarından düşecek gibiydi. Ayaklarındaki lastik ayakkabıların ucu açılmış, tabanı incelmişti. Cebinde, geçen harmandan kalma birkaç lirası vardı. Hepsi buydu. Yirmi yedi yaşındaydı ama yüzüne bakan kimse bunu söylemezdi. Güneşin kavurduğu derisi, birbirine karışmış sakalları ve derin çizgilerle dolu yüzü, yılların yükünü erkenden sırtladığını ele veriyordu.

Küçük bir köyde yaşıyordu. Tüm dünyası orasıydı. Yusuf'a sorsanız "Hindistan nerede?" diye, iki köy aşağı bakmanızı söylerdi. Babadan kalma birkaç dönüm tarlayla, kıt kanaat geçinirdi. Harmandan kaldırdığı öteki harmana kadar anca yeter, her kış geçim sıkıntısı kapısından eksik olmazdı. Şehre inmek bir yana, çoğu zaman kasabaya bile yolu düşmezdi. Evde bir kadın, iki çocuk, dört boğaz ve onların ortasında durmadan çalışan bir Yusuf vardı.

Cebindeki paraya dokundu. Harcamayacaktı. Köye dönecekti. Önce öküzlerden birini satar, diğerini saklardı. Belki bir süre idare ederlerdi. Belki...

Düşünceler birbirine dolanırken gözleri koridorda gezindi. Sıra beklemekten sıkılanlar, sessizce içini kemirenler, ağlayan çocuklar... Herkes kendi derdine gömülmüştü. Bir kişi hariç.

Az ileride bir adam yerinde duramıyordu. Sürekli ayağa kalkıyor, tekrar oturuyor, ellerini birbirine vuruyordu. Yüzünde garip bir telaş, ama bu koridora ait olmayan bir şey vardı. Sanki burada olmaması gereken bir duygu taşıyordu. Yusuf gözlerini ondan alamadı. "Böyle bir yerde neye sevinilir?" diye düşündü. Tam o sırada kapı açıldı. Beyaz önlüklü bir hemşire dışarı çıktı.

"Gözünüz aydın," dedi, "nur topu gibi bir oğlunuz oldu."

Adam bir an durdu. Tüm heyecanını, mutluluğunu kusan bir gülümsemeyle içeri daldı. Kapı kapandı. Koridor yeniden eski haline döndü.

Yusuf başını kaldırdı, kapıya baktı. Uzun süre bakmaya devam etti. İçinden geçen düşünceyi ilk defa bu kadar açık duydu: Hayat ne garipti.

> *Birileri aynı koridorda ölümü bekliyor,*
> *birileri aynı koridorda dünyaya geliyordu.*

Bedirhan TAŞGIN

YAŞAMIN GÖSTERİSİ: HAYAT 101 PİYASASI

Vincent Van Gogh, Theo'ya Mektuplarından birinde

> ***"Gerçeklikten daha gerçek olan nedir, yaşamın kendisinden daha çok yaşam nerdedir? Ve bizler, elimizden geldiğince yaşamaya çalışan bizler, neden daha yoğun yaşayamıyoruz?"***

diye sorar. Yıllardır bu cümle aklımdan hiç çıkmaz, bir şekilde hep tırmalardı beni. Hayat denilen bu şey nasıl yaşanmalı diye düşünüp duruyordum. Sanki ne yaparsam yapayım hakkını veremeyecekmişim gibi geliyordu bana. Sanki bir yerlerde bir şeyler hep eksik kalacakmış gibiydi.

Tarih boyunca insanlar pek çok farklı şekilde yaşamı yaşamak üzerine olan fikirlerini sunmuşlar. Şimdi revaçta olan yöntem sosyal medya aracılığıyla hayatlarımızın nasıl yaşanacağını bize gösteren süslü püslü, bolca motivasyonlu prospektüsler yayınlamak. Sürekli iyi hissetmeyi yücelten ve diğer duygular bizi öldüreceklermiş gibi yazılıp çizilen, bir sezon öncesinin giysileriyle dışarı çıkmaya korkutan, hep daha iyisi olman için seni sürekli kendini bir şey yapmaya itmekle meşgul ederek yiyip bitiren, tüketen ve hep iyi olmaya çalışırken elde nur topu gibi bir depresyonla, tükenmişlik sendromuylu başbaşa bırakan prospektüsler. Düşünüyorum da gerçekten neden var bu prospektüsler? Neden ödümüz kopuyor bilmediğimiz gibi yaşamaya? Kim belirledi bizim için olan tüm bu doğru yanlışları? Biz neden kabul ediyoruz pusulamızın herkes ile aynı yönü göstermesini?

Bu düşünceler silsilesi arasında gitgide silikleşen normal algısının yanında yavaş yavaş beliren bir buhranla savruluyor gibi hissediyorum. Hayatı anlamaya çalıştığım bu süreç polaroid bir fotoğraf gibi usulca beliren bir resme götürüyor beni. Hayatın anlamını, nasıl yaşayacağımı düşünürken bile kulağıma sürekli fısıldayan onlarca ses arasında kendiminkini duyabilmeye çalışmanın yorgunluğu peşimi bırakmıyor. İnsan yalnız kaldığında bile sağından solundan yükselen seslere kulak veriyor. Biraz durakoysun hemen fark ediyor onu izleyen bakışları yarattığını. Susmayan seslerle, hep üzerinde gezinen o yargılayıcı bakışlarla bir el boğazına sımsıkı yapışmış vaziyette yaş alıyor.

Van Gogh'un cümlesini şimdilerde yeniden düşündüğümde acaba biz elimize tutuşturulan hayat 101 bilgileriyle, uyurken bile beni yargılayan gözlerle, durmadan daha iyisi ol diyen o sesler ile kendimizi neye hapsettik? Nasıl oldu da tek biletlik yaşamımızı onların kurallarına göre dizayn edebildik? Ya o prospektüsler sandığımız gibi değilse? Ya bu kadar iyi olmak, başarılı olmak pek de marifet sayılmazsa?

Biz bu hayatı epey bir süredir programlanmış robotlar gibi yaşıyoruz. Durmadan, sürekli adım atmaya çalışarak, çoğunluğun başarı algısına uyacak biçimde bir şeyleri başarabilmek uğruna bir ömrü tüketerek yaşıyoruz. İnsan kendisi olmaya çalışırken birden kendisini bir yoga stüdyosunda buluyor. Kişisel gelişim kitapları, seminerler, onlar, bunlar ve şunlar... Popüler olanın en iyi olduğuna karar veren ve buna inanmamızı isteyen bu sistemde tek kullanımlık deneyimlerimizle kulaklarımız kendimize tıkalı yaşadığımızı sanıp gidiyoruz. Yaşamak nefes almaktan çok daha fazlası olmalı. Yaşamak, anların içinde gerçekten var olmakta gizlidir belki. Bizlerse yaşadığımız anları yaşamaya değil onları yaşadığımızı kanıtlamaya can atıyoruz. Paylaştığım fotoğrafta rüzgarın tenimdeki hissettirdiği o hissin bana yaşadığımı hissettirdiğini bilmiyor hiç kimse ama uçuşan saçlarımı gördüğünüzde fotoğrafta anlıyorsunuz. Sahildeyim, güneş batıyor ve rüzgar esiyor. Yaşamak bazen bırakabilmekte, hissedebilmekte, görebilmekte. Gözlerimde benim bakışlarımın egemenliği, cümlelerimde benim zihnimin hakimiyeti olduğunda belki. Ve hatta belki de ben olabilmektedir yaşam.

Yaşamın anlamındaki çerçeveye baktığımda kendimize olan bu yabancılaşma durumu beni öyle rahatsız ediyor ki... Aynadaki yansımama bakıyorum. Sağ gözümün sol gözümden biraz daha büyük olduğunu şimdi fark ediyorum. Koskoca yirmi küsur sene bunu bilmeden yaşamışım. Kirpiklerime bakıyorum, ne kadar da kısalar. Kaşlarım kendiliğinden boyalımış gibi. Göz bebeğimi aynaya yaklaştırdıkça yansıyan bir silüeti daha da net görüyorum. Sağ tarafımda kalan saçımın boyu daha mı kısa ne? Sol taraftaki saçımın da boyası akmaya başlamış.

Ben, beni perdesiz bir gözle görmeye başladığımda hakkımda ne de çok bilmediğim gerçek olduğunu görüyorum. Kim bilir kendimi dinlesem bende kalacak olan bir ben var olacak mı diye düşünmeden edemiyorum. Ondandır ki gerçeklikten daha gerçek olan; perdesiz gözle, önyargısız bakışlarla, hiçbir koşulu aldırmadan ve düşünmeksizin her detayı en son noktasına kadar görmektedir.

Ellerime bakıyorum, tek bir kırışık bile yok. Adeta pürüzsüz denilebilecek kadar canlı ve sağlıklı duruyorlar. Biçimli tırnaklarım var. Tek bir yara izi bile olmayan parmaklarım var. Sessizliğim, avuçlarımın arasından çığlıklar atıyor. Adeta bir evren kurmuşumcasına parmaklarımın her biri birer engeli teşkil ediyorlar. Her biri hayatımı bir durağı. Her biri buhranlarla dolu hayatımın bir çabası.

Ben de buradayım demeye çalışan ama her daim bastırılan minik kız çocuğunun elverişsiz sanatı. Ne kadar yaşıyor diye ölçmeye çalışan bir alettir bir parmağım. Bir diğeri özgürlüğün tanımını bahşedip armağan eden biri. Ben bu sistemin içinde yaşamı arzulayan, ama yaşamaktan korkan küçük bir kız çocuğunun karanlıkta çürüyüp gidecek olan evrenini ellerine hapsetmiş olan yapay bir insandım uzun yıllardır ya da insanım sandım. Yaşamayı yaşamak; yaşamı avcunun içinde değil, ruhunun en dip noktasından tırnaklarına kadar yaşamakta. Herkes için bir tane, en özelinden. Hayat 101'in yeni sürümü değil, sadece senin için olanından.

Pusulamızı bu yazılıp çizilen, bizi iyiye ve mutluluğa götüreceğini iddia eden tüm bu hayat 101 piyasasından çıkartıp içimizde konuşmaya can atan kendimize yöneltirsek belki de aradığımız şeyler yavaş yavaş gösterirler kendilerini bizlere. Kendi yolumuzda, kendimize gitmeye kaldırıyorum kadehimi ve çok sevdiğim bir şarkının dizeleriyle zihnimden araladığım bu pencereyi yavaşça kapatmak istiyorum.

> ***"Her şey olur.***
> ***Her şey büyür.***
> ***Her şey geçer.***
> ***Hayat kalır."***

Lidya ANAR

TAŞ DUVARIN ARDINDAKİ CENNET

Bugün köyün biraz dışarısında, nemli yosunların koyu yeşil bir kadife gibi kapladığı taş duvarların arkasına gizlenmiş küçücük bir bahçede buldum kendimi. O ucu bucağı görünmeyen devasa, rüzgarlı kırlardan, insanı kendi ufaklığıyla baş başa bırakan o sonsuz tarlalardan sonra bu kuytu, mütevazı köşe ruhuma adeta şefkatli bir anne gibi sarıldı; beni evimdeymişim, ait olduğum o en güvenli yerdeymişim gibi hissettirdi. Burada doğa ile insan hayatı öyle gürültüsüz, öyle zarifçe iç içe geçmiş ki... İkisi de birbirinin sınırlarına saygı duyarak sessiz bir anlaşma imzalamış sanki.

Duvarın hemen dibinde, gölgenin serinliğine sığınmış, yaprakları taze bir neşeyle kıvrılan ve kokusu toprağa karışan birkaç kök maydanoz duruyordu. Onların hemen yanı başında, göğe doğru tırmanmak istercesine delişmen bir iştahla boy atan, salkım saçak domates fideleri yükseliyordu; gövdelerindeki o incecik tüyler güneşte altın bir toz gibi parlıyor, dallarından sarkan o ham yeşil meyveler ve minik sarı çiçekler yaşamın fışkıran ham enerjisini müjdeliyordu. Ve bahçenin kuytu köşesinde, koca, pürüzlü yapraklarıyla güneşi ve rüzgarı selamlayan, kendi halinde ve telaşsızca büyüyen o uysal incir ağacı...

Hepsi kendi sessiz köşesinde, kendi gizli ve kutsal yaşam döngüsünde, büyük, gürültüsüz bir coşkuyla sadece var olmaya, toprağa tutunarak yaşamı selamlamaya devam ediyordu.

Gün boyu güneşin sıcağını emip gölgesinde serin bir nefes barındıran o eski taş duvarın dibine oturup bu sessiz ve eşsiz uyumu seyrettim. Bahçenin yaşlı kadını, yılların izini taşıyan bükülmüş sırtıyla, elindeki o budaklı, yıpranmış tahta kovayı sarsmadan bitkilerin arasında adeta kutsal bir sessizlikle süzülüyordu. Her bir fidenin önünde eğilirken, kovadan dökülen suyu sanki toprağa değil de doğrudan o küçük canların ruhuna üflüyor gibiydi; her damlada onların yaşam hevesini büyük bir özenle, sabırla tazeliyordu.Kovadan süzülen serin su, çatlamış ve güneşten kavrulmuş o kupkuru toprakla buluştuğu an, toprak adeta derin bir nefes alırcasına iç çekti. Islak çamurdan yükselen o sıcak buğuyla birlikte; ezilmiş nane sürgünlerinin o diri, narin acılığı ve taze domates yapraklarının o çiğ, keskin yeşil kokusu ağır ağır yükselip dalga dalga yüzüme vurdu, genzime doldu.

İşte o an içerisinde bulunuduğum dinginlikle fark ettim ki; bu koca dünya sadece ruhsuz makinelerin gürültüsüyle, çarkların soğuk tıkırtısıyla ya da ambarları dolduran o devasa, kibirli hasatların gururuyla dönmüyor. Belki de dünyayı asıl yaşanır kılan, bizi bu hayata bağlayan şey; susuzluktan boynunu bükmüş ufacık bir fidenin dibine dökülen o bir kova suyun içindeki gösterişsiz şefkat, o ufacık ama dünyamızdan daha büyük olan sessiz sadakatti

Bizler de bazen çok büyük, çok sarsıcı eserler üretmenin peşinde koşarken hayatın bu en saf, en masum yanlarını gözden kaçırıyoruz içine hapsolduğumuz şehir hayatında. Kocaman, günden güne büyüyen bir konfor çemberinin içindeyiz. Oysa insan hakikati, kendi elleriyle büyüttüğü bir yaprağın yeşilinde, o gösterişsiz taş duvarın kuytusunda da farkedebilir. Görkemli sarayların o soğuk odalarında kaybolmaktansa, bahçesinde sarı güllerin açtığı, penceresinden içeri toprak kokusunun dolduğu şu küçük taş evde yaşamak, insan ruhunu ölümsüzlüğün o en yalın, en gerçek haline ulaştırmaya yeter belki de.

Kendimi toprağın kollarına bırakıp diz çöktüm. Yaşlı kadının yeni suladığı o koyu, bereketli topraktan bir parça aldım avucuma; parmaklarımın ucunda yavaşça dağılırken toprağın o derin, kadim kokusunu içime çektim. Avucumda duran bu bir avuç toprakta, doğanın tüm o görkemli karmaşasından uzak, en sessiz ve en şefkatli mucizesi filizleniyordu.

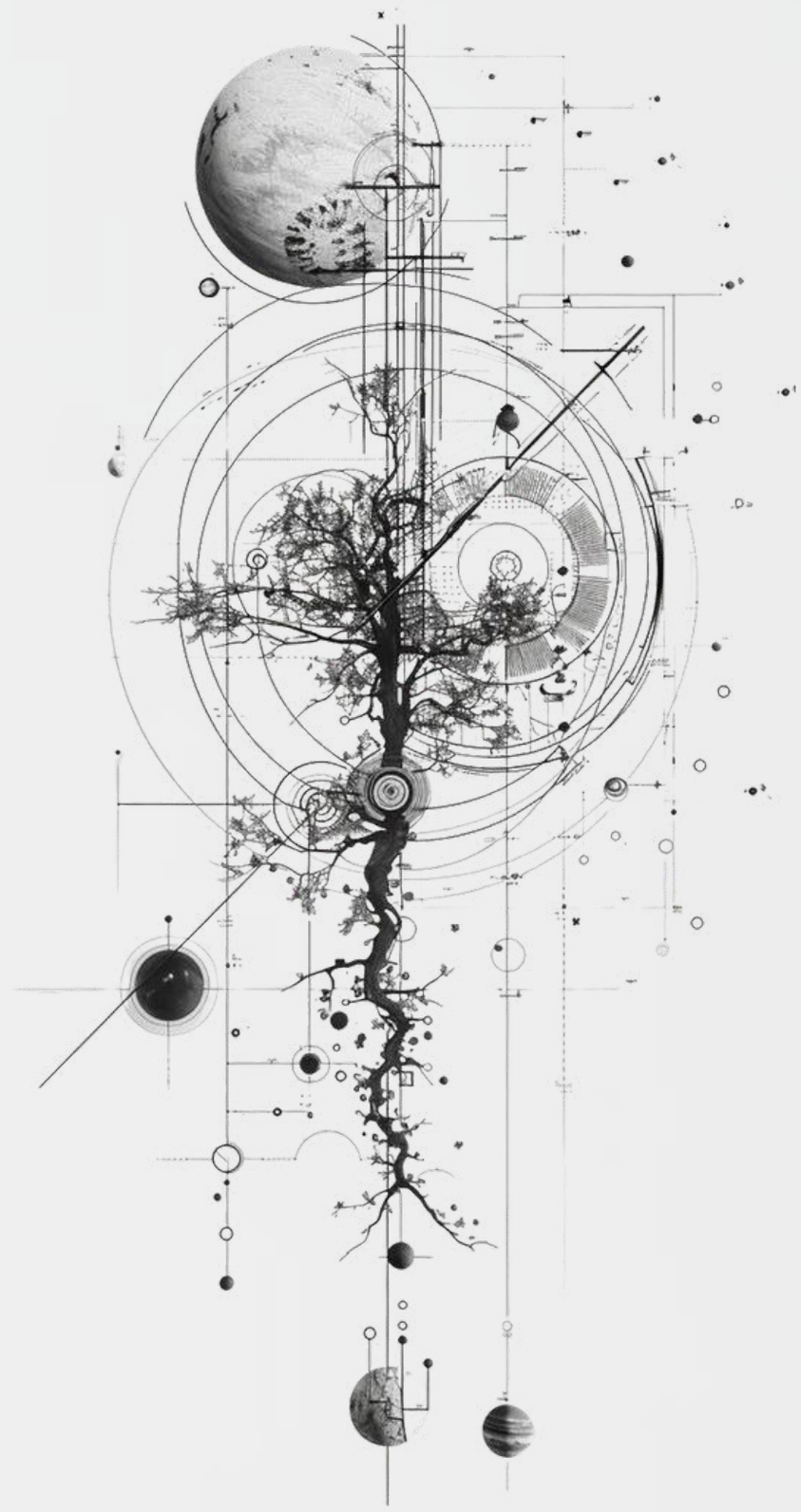
Cebimden küçük eskiz defterimi çıkardığımda parmaklarım çizgilerin ritmini çoktan bulmuştu. Yaşlı kadının bahçede bıraktığı o yıpranmış tahta kovayı, güneşin taş duvarda bıraktığı o çiğ ve sıcak sarı izleri kağıda dökmeye başladım. Taş çatlaklarından fırlayan arsız otlar, adeta çizgilerimin arasından fışkırıyordu. Boyalarımı hazırlarken doğanın o en gösterişsiz, en sükut dolu renklerini yan yana getirdim.Yılların izini taşıyan taşların o ıslak, solgun grisi, körpe yapraklardan süzülen taze domates yeşili ve saksılardan taşan sardunyaların o çiğ, kadife kırmızısı... Paletimde buluşan bu en yalın renklerle tuvalin karşısına geçtiğimde, içimdeki tüm huzursuz fırtınalar dindi; ne başarmanın o ağır kaygısı kalmıştı üzerimde, ne de zamanın amansız baskısı. Fırçamı boyaya bulayıp tuvale o ilk dokunuşu yaparken, tek bir şeyi arzuluyordum: O yaşlı kadının bitkilerine eğilirken gösterdiği o sessiz şefkati ve toprağın her şeyi dilsizce kucaklayan o bilgece teslimiyetini fırçamın ucunda yeniden doğurabilmeyi.

Güneş alçalırken o küçük cennetten ayrılma vakti gelmişti. Yaşlı kadın, vedalaşırken avucuma taze kopardığı birkaç nane yaprağı bırakmıştı. Şimdi odamda, lambanın cılız ışığı altında bu satırları karalarken parmak uçlarıma sinen o keskin, diri yeşil kokuyu içime çekiyorum. Ve derinden hissediyorum ki; dışarıdaki dünya ne kadar hırpalayıcı ve karmaşık olursa olsun, sığınabileceğimiz böyle gizli, şefkatli köşeler ve ruhumuzun derinliklerinde her şeye rağmen yeşertebileceğimiz o saf tomurcuklar hep var olacak.

Ruhumun o korunaklı, şefkatli köşesine çekilirken; içimi ısıtan o bahçenin yaşam dolu sıcak sarısını ve taze yeşilini sayfaların arasına bırakıyorum...

Seçkin PAKSOYLU

Bilgi Sosyolojisinin Kuşatıcılığı ve İktidar

İnsanın içine doğduğu ve çoğu zaman sınırlarına çarptığı o sarsılmaz **"gerçeklik"** duvarıyla ilk felsefi hesaplaşma, entelektüel bir lüksten ziyade ontolojik bir depremdir başlangıçta. Sosyoloji disiplininin sunduğu o soğukkanlı mercek altında, **bilginin ve toplumsal kurgunun sarsıcı sınırlarıyla** yüzleştiğimiz an, bilgi sosyolojisinin o kaçınılmaz kuşatıcılığı tekrardan önümüze seriliverir ve ihtimaller dünyasına dalarız. Bu, artık geri dönüşü olmayan bir eşiktir; arkamızda bıraktığımız o konforlu gerçeklik deneyiminin yerini, artık daha huzursuz halde büyük bir uyarılmayla **zevk veyahut ızdırap** almıştır.

Zira insanın, bizzat kendi eliyle inşa ettiği, dille ördüğü, mutabakatlarla **"bir biçimde"** uzlaştığı ve içinde seyreylediği bu düzen; ontolojik bir anarşinin ortasına fırlatılmış olmanın yarattığı o büyük dehşetten kaçmak için sığındığı yegâne limandır. Ancak insanın **kaostan kozmosa** geçişindeki bu kaçınılmaz refleks, mutlak bir tekbiçimlilik taşımaz. Bilgi sosyolojisi bize sığındığımız bu kozmosun tek mutlak gerçeklik olmadığını, insanın dünyayı kurma yetisinin (insani açılımın) farklı biçimlerde vuku bulabileceğini fısıldar. İhtimal dâhilinde olan bu çokluk, kurulan her düzenin aslında tarihsel bir seçimin sonucu olduğunu gösterir. Bu olasılıklar evreninden sıyrılıp dışsallaşan, meşru ve tek olarak dayatılan her toplumsal biçim donuklaşmaya başladığı andan itibaren, kurucu gücü dolayısıyla toplumsal bünye üzerinde **kuşatıcı bir iktidara** sahip olur. Ne var ki bu düzen süreçle birlikte insanın karşısına dışsal, zorlayıcı ve aşılmaz bir güç gibi dikilir. O, doğrudan düşünmenin kendisini bile zihinsel kategorilerle belirlenime uğratarak kendisini bir bakış ve algı çerçevesi olarak zihinlere zerk etmeye başlar.

Kendi ürettiğimiz bu anlam dünyası, başlangıçta kaosa karşı verilmiş bir can havli refleksiyken zamanla bizi uykuda tutan, her sarsıntıda bizi belirli bir limana çeken o **kolektif ontolojik güvenlik mekanizmasının** ta kendisine dönüşür. Bizler ne zaman o zor ve bunalımlı varoluşsal sorularla baş başa kalsak, bilincimizin o tekinsiz sınırlarında gezinsek de bu tecrübe sonsuza dek sürmez. Nihayetinde, başlangıçta her düşünce seferine çıktığımızda ürettiğimiz o kozmostan bir anlığına kafamızı uzatıp sarsılır, o aşılmaz varoluşsal yalnızlığın esintilerini hisseder ve en nihayetinde tüm bunlarla birlikte yılgın bir şekilde yine bu kozmosa, o alışıldık ve konforlu **güvenli limana** geri döneriz.

Sığınağın Mimarisi: Dışsallaşma, Nesnelleşme, İçselleştirme

"Doğa durumunda tek başına, yalnız sıfırdan bir özne mittir." **Kendi içimizde sosyal olabilmek için önce dışımızda bir ötekiyle çarpışmamız gerekir!** İnsan kendisini ötekiler yoluyla gören, ötekilerle birlikte var olan ve varlığını böylece anlamlı kılan varlıktır. Bu anlamda onun toplumsal bir varlık olması, ötekilerle birlikte ördüğü o ortak anlam kalkanının yegâne güvencesidir.

İşte *Peter L. Berger* ve *Thomas Luckmann*, ***Gerçekliğin Sosyal İnşası*** adlı eşsiz ve ufuk açıcı yapıtlarında tam da bu öznelerarası çarpışmanın ve ortak sığınağın nasıl inşa edildiğini gösterir. Çoğu zaman sarsılmaz sandığımız dışsal dünyanın aslında kusursuzca kurgulanmış bir insan ve toplum eseri olduğunu görürüz. Yazarlara göre, düzen verili halde bulunan mutlak bir zırh değildir; aksine insan eylemiyle başlayıp yine insan zihninde son bulan hiç durmadan işleyen üç aşamalı bir diyalektik süreçtir. İnsanı kendi ürettiği dünyanın hem **mimarı** hem de **esiri** kılan bu devasa inşanın temelinde şu sarmal çarklar döner:

Dışsallaştırma

Her şey insanın kayıtsız kalamama haliyle başlar. İnsan, diğer canlılar gibi kapalı devre ve önceden belirlenmiş bir içgüdüsel dünyaya doğmaz; o kayıtsız kalamayan dünyaya açık ve tamamlanmamış bir varlıktır. Bu belirsizlik ve kaos ihtimali karşısında insan, varlığını sürdürebilmek için kendi dünyasını bizzat üretmek, eylemleriyle dışarıya taşmak, **kaosu "bir biçimde" kozmosa çevirmek zorundadır.** İnsan faaliyetleri ve eylemleri (başta onun dünyayla karşılaşmasının veya ilişkisinin en büyük enstrümanı olan dille), zamansallık içinde sürekli tekrarlandıkça "mutatlaşır" (alışkanlık haline gelir) ve sonsuz seçenekler, ihtimaller dünyası daraltılarak **öngörülebilir** ortak bir zemin inşa edilir. Böylece dışsallaştırma; ontolojik bir anarşinin ve yalıtılmışlığın ortasına fırlatılmış insanın, hayatta kalabilmek için içsel gücüyle eylemlerini kalıplara dökerek sosyal bir uzlaşıyla karşı karşıya olduğu dünyaya kendi düzenini, anlamlarını ve tipleştirmelerini (belki de ihtilaflarını) dayatmasıdır.

Nesnelleşme

İnsanın kendi eylemleriyle ve adlandırmalarıyla ötekilerle uzlaştığı bu düzen, zamanla tarihselleşir ve donuklaşır. Kurumlar ve diller, başlangıçta sadece pratik çözümlerken tortulaşarak katılaşır ve bireyin karşısına bağımsız, heybetli ve dışsal, zorlayıcı bir olgusallık olarak dikilir. (**Berger ve Luckmann'ın A ve B örneğinde olduğu gibi; sıfırdan bir araya gelen A ve B öznelerinin kendi aralarında esnekçe ve rastlantısal olarak ürettiği rutinler, sonraki kuşakların tarihsel sahneye dâhil olmasıyla birlikte artık yapay bir uzlaşı değil, sorgulanamaz bir nesnellik zemini olarak algılanmaya başlanır.**) Adeta kusursuzca kodlanmış bir matriksin devreye girmesi gibi, insan ve toplum ürünü olan bu sosyal gerçeklik; artık insanın iradesinden bağımsız bir dış dünya ve sığındığımız yegâne "nesnel" liman olarak tecrübe edilmeye başlanır. Her düşünce seferinden sonra tekrar bu "nesnel" dünyaya, gündelik hayatın pratik gerçekliğine, inşaya döneriz. Bu aşamanın en sarsıcı boyutu ise şeyleşme olgusudur. **Şeyleşme**; insanın bizzat kendi yarattığı bu kurumsal duvarları, sosyal dünyayı, adları ve rolleri bir insan eseri olarak değil; kendi dışında doğa yasaları, evrensel buyruklar veya tanrısal takdirler olarak algılamasıdır. Kendi ürettiği dünyanın esiri olan (veya belki de burada özgür olan insan?), bu dışsal mekanizmanın tedrici prangalarına vurulur.

İçselleştirme

Kişi boşluğa doğmaz; bir dilin, geleneğin ve dünyanın içine doğar. Bu anlamda dışarıda devasa ve sarsılmaz bir nesnellik olarak hâlihazırda duran inşa, sosyalizasyon süreciyle bireylerin zihnine zerk edilir. Birey, asli sosyalizasyon süreciyle dili, meşrulaştırma mekanizmalarını ve sembolik evrenleri kendi bilincine adeta bir yazılım olarak alır, bu dışsal gerçekliği "nesnel" kabul eder ve bu dünyanın içinde seyreyler. **Ölümün dehşetinden, anomik bir kaosun yutuculuğundan veya yalnızlık korkusundan kaçmak isteyen birey, bu kurumsal tanımları bir sığınak olarak içselleştirir ve dışsal kolektife katılır.** Mitolojiler, teolojiler veya bilimsel teoriler aracılığıyla bu düzen kişinin kimliğini ve biyografisini anlamlandırır. İnsan; başlangıçta dışsallaştırdığı bu yapıların içine doğan yeni bir kuşak olarak, onları içselleştirip sosyalleşir ve döngü tamamlanır: **Kişi, toplumun inşa ettiği diyalektik sürecin bir ürününe ve o toplumu yeniden üreten bir faile dönüşür.**

Fakat bu döngünün tamamlanması, insanın bizzat kurduğu bu sığınağın içinde tamamen edilgen ve mutlak olarak hapsedilmiş bir esire dönüştüğü anlamına gelmez. **Diyalektik sürekli işler.** Toplumsal mimari, hiçbir zaman nihayete ermiş kapalı bir sistem değildir. İnsan, içine doğduğu düzen tarafından belirlenime uğrar; fakat tam da o düzenin kendisine sunduğu kategorilerle, dille ve anlam dünyasıyla **mevzilenerek** toplumsal gerçekliği yeniden üretir veya dönüştürür. Değişim, mutlak ve sınırsız bir özgürlük alanında **sıfırdan** meydana gelmez; aksine, inşanın kendi nedenselliğinden ve sınırlarından beslenen, tedrici ve aşamalı bir süreçtir. Bizler sığınağın duvarlarını düzenlerken bile yine o duvarların taşlarını kullanmak zorundayızdır. **Ne de olsa, boşluğa basılarak adım atılamaz.**

Sığınağı Düşünmek: Yabancılaşma

Bilgi sosyolojisi perspektifinin serimlediği düşünsellik ve sezdirdiği ufuklar, beraberinde insan için kaçınılmaz bir yabancılaşmaya da gebedir. Bu perspektif içinden yapılan çeşitli analizlerin ve sürecin farkına varmak, insanlığın yaşam deneyiminin, ilişkilerinin ve ürettiği değerlerin anlamsız olduğu anlamına gelmemekle birlikte, ona olan ilgimizi **refleksif** olarak daha da artırır. Fakat artık her şey öncesinden biraz daha farklıdır. Odağımız durmaksızın ve istemsizce o ortak deneyim dünyasının içinde **orijinlere** ve **çeperlere** kayar; böylece yaşam deneyimi biraz daha soğuk, biraz daha tatsız gelmeye başlar. Hayatı, kurumsallaşmış müesseseleri, kurulu düzeni ve nihayetinde sığındığımız o kozmosu **"neden öyle olageldi de başka bir şekilde olagelmedi?"** sorusuna tabi tuttuğumuz an, sığınağın sarsılmaz "nesnel" duvarlarında **çatlaklar** oluşmaya başlar. Bu sorgulamanın devamında; üzerinde yürüdüğü zeminin mutlak bir kader değil, kolektif bir inşa olduğunu anlayan insan için büyük bir ontolojik kriz baş gösterir. Artık, varoluşun **neliğine** ve özüne dair baştan sonuçsuz kalmaya mahkûm o mutlaklık arayışları ve beyhude istemeleri karşısında insanın yersiz yurtsuzlaşmaması, bizzat kendi elleriyle ördüğü o anlam zırhının altında ezilmemesi elde değildir.

Tam da burada ***İsmet Özel***'e başvuracak olursak onun o muazzam ifadesiyle,

"Dünyaya gelmek, bir saldırıya uğramaktır."

ve ona göre yaşamak, bu saldırıyı savuşturma savaşıdır. İnsan, bu tehditten korunmak, onu savuşturmak için ana kucağından toplumsal düzene uzanan anlam zırhlarına sığınır; toplum ise bizi bu saldırılardan koruyacak çeşitli düzeylerde kuşatıcı anlam bağları sunar: **"Korunmak bu anlam bağları içinde olmakla eş anlamlıdır."** Biz, korunmak için sığındığımız o anlam zırhının içinde kalmayı, dünyanın varoluşsal saldırısıyla yüzleşmeye tercih ederiz; çünkü limanlar konforludur ve ne zaman zor bir durumla, düşünsellikle karşılaşsak birileri bize kısa yoldan, kolay adlandırmalarla bir masal kurma eğilimindedir.

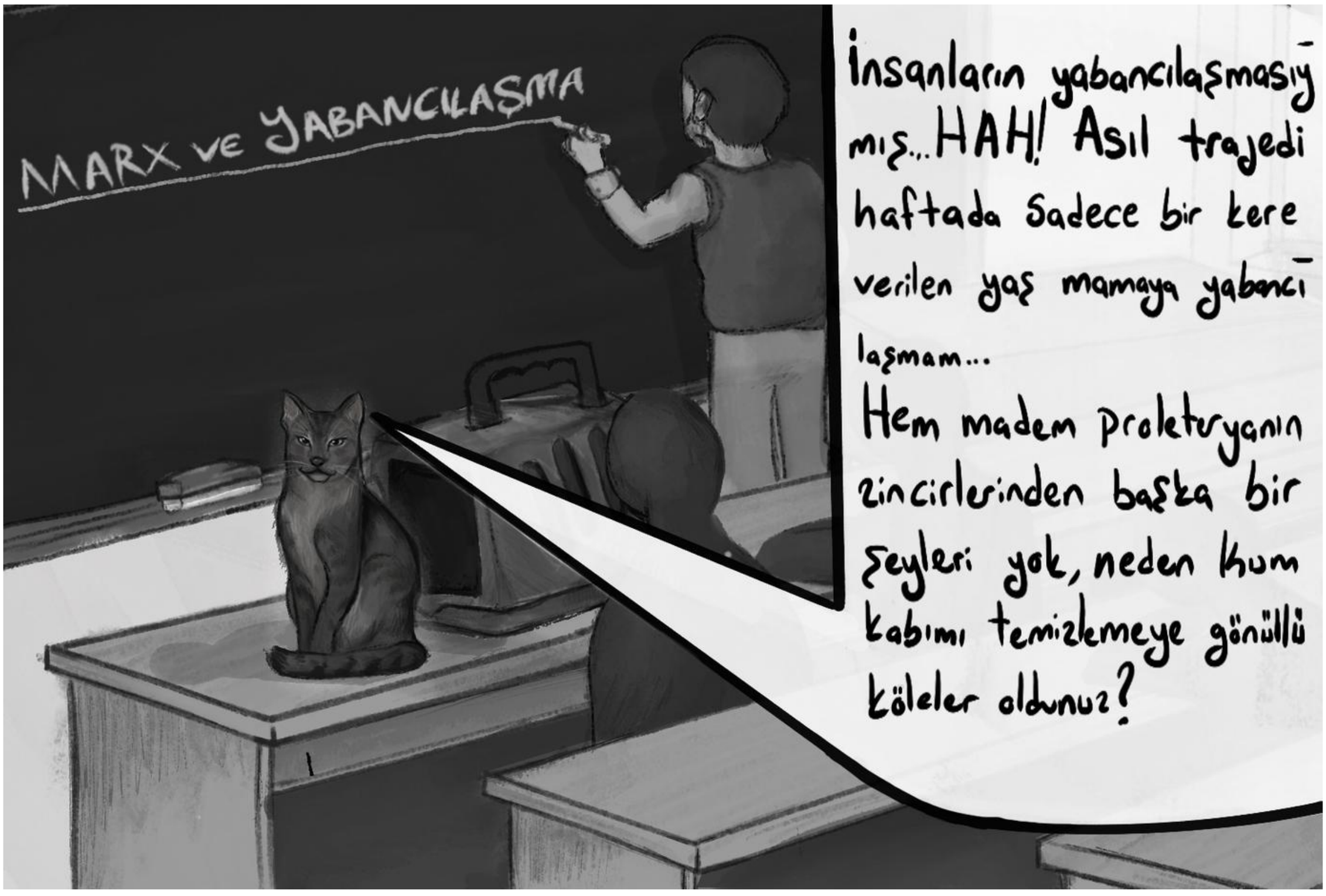
Hüseyin Gülersönmez

E	X	S	C	S	U	F	M	Y	T	C	L	U	E	T	İ	R	O	T	O
G	N	K	I	A	C	B	C	V	M	G	B	I	F	C	I	H	G	Z	H
O	W	D	B	O	T	N	A	U	I	F	F	F	G	J	O	D	C	K	A
T	I	X	O	N	T	J	A	F	T	X	U	E	L	G	S	M	T	R	C
H	F	U	D	G	B	K	K	Q	T	S	P	I	Y	B	I	I	T	A	Q
C	E	M	D	K	A	D	J	I	A	M	R	R	I	Z	N	M	F	E	Y
N	T	R	V	X	F	M	Y	X	A	G	O	J	Z	N	I	H	U	U	F
J	Y	Y	E	Z	U	W	İ	B	M	D	L	S	H	Y	F	V	S	X	X
F	A	F	A	T	Z	M	K	F	E	A	E	W	S	U	R	T	M	O	H
R	F	I	P	B	İ	A	X	M	C	G	T	D	A	E	A	B	A	O	R
U	S	M	M	T	A	K	Y	L	E	X	E	S	W	T	R	W	P	W	B
I	T	S	F	W	X	N	O	Z	B	V	R	Y	Ü	J	G	M	J	V	R
D	A	H	H	F	X	L	C	Z	O	K	Y	C	T	O	K	U	A	U	D
E	R	P	K	R	F	Q	K	I	X	Z	A	T	A	B	F	X	A	Y	R
H	O	W	Q	J	F	F	X	J	L	Y	J	L	U	S	F	P	S	V	E
E	G	Q	I	R	E	B	E	W	V	A	U	G	I	V	M	S	B	X	H
P	O	Z	İ	T	İ	V	İ	Z	M	O	Ş	O	G	F	N	M	Q	U	K
N	X	P	J	Z	D	Q	F	P	T	Y	M	M	H	H	T	D	G	F	D
A	N	K	U	Z	U	V	R	Ü	T	L	Ü	K	A	L	W	K	Q	F	P
P	F	R	D	T	J	M	R	O	N	Z	Z	E	R	M	L	U	Y	C	J

Şu kelimeleri bulun:

- WEBER
- POZİTİVİZM
- STATÜ
- KÜLTÜR
- YABANCILAŞMA
- HERETİK
- PROLETERYA
- NORM
- CEMAAT
- SINIF
- COMTE
- SERMAYE
- OTORİTE
- PUT
- ENDOGAMİ

Bulmacayı çözüp gztmercek@gmail.com adresine gönderenler arasından ilk kişiye kitap hediyemiz vardır.

MARX VE YABANCILAŞMA
İnsanların yabancılaşmasıy mış... HAH! Asıl trajedi haftada sadece bir kere verilen yaş mamaya yabancı laşmam...
Hem madem proleteryanın zincirlerinden başka bir şeyleri yok, neden kum kabımı temizlemeye gönüllü köleler oldunuz?

Seyna

İlk sayımıza dijitalden ulaşmak için QR kodu okutun.

MERCEK

Sosyoloji Gazetesi
"Topluma Mercek Tutuyoruz"

İçerik Editörü
Büşra ÇİÇEK

Koordinatör
Ahsen KARAHAN

Hazırlayanlar
Betül BIYIKÇI
Büşra ÇİÇEK
Esra AÇI
Şeyma YILDIRAN
Ahsen KARAHAN
İlayda YILAR
Hüseyin GÜLERSÖNMEZ

Tasarım ve Mizanpaj
Büşra ÇİÇEK
Esra AÇI
Hüseyin GÜLERSÖNMEZ
Ahsen KARAHAN
Şeyma YILDIRAN

Karikatür
Şeyma YILDIRAN

Bize Ulaşın

Siz de Mercek'in bir sonraki sayısında yer almak isterseniz yazılarınızı gztmercek@gmail.com adresine gönderebilirsiniz.

Bu projenin fikriyle bizleri bir araya getiren arkadaşımız Betül'e; akademik rehberliği ve bizlere sunduğu network desteği ile bu yolculuğu mümkün kılan Prof. Dr. Bengül Güngörmez hocamıza; ayrıca değerli görüşleriyle bu sayıya güç katan tüm konuk yazarlarımıza teşekkürlerimizi sunarız.

Mercek Gazetesi; Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde eğitim gören bir grup öğrenci tarafından hazırlanan bağımsız bir yayındır. Herhangi bir resmi kurum, fakülte, bölüm veya öğrenci topluluğu ile idari bir bağı bulunmamaktadır. Yayımlanan içeriklerin sorumluluğu ilgili yazarlara aittir.